

Tijdschrift voor **Surinaamse**
Genealogie

Wi Rutu

Het Plein rond 1800

Tijdschrift voor **Surinaamse**
Genealogie

Wi Rutu

JAARGANG 23 NUMMER 1 – JANUARI 2023

Wi Rutu is een halfjaarlijkse uitgave van de Stichting voor Surinaamse Genealogie (SSG).
Informatie over de SSG is te vinden op **www.surinaamsegenealogie.nl**.

Wi Rutu wordt gratis toegezonden aan donateurs van de SSG. Het donateurschap bedraagt voor donateurs in Nederland ten minste € 25,-, voor donateurs in Suriname € 15,- en voor donateurs in andere landen € 32,- per kalenderjaar. Aanmeldingen bij het secretariaat van de SSG.

Redactie

Pieter Bol (*hoofredacteur*), Ria Chin Kon Sung,
Mikel Goedhoop, Ethel Gout, William Man A Hing,
Patricia Ringeling

Redactie-adres

Pieter Bol, Domela Nieuwenhuisstraat 6,
3354 AE Papendrecht
E-mail: wiruturedactie@stisurgen.nl

Bestuur van de Stichting

Hans Meurs, voorzitter
Henk van der Mast, penningmeester
Jean Jacques Vrij, secretaris
Sila Groeliker, lid
Cornelly Spier, lid

Adres Secretariaat

Jean Jacques Vrij
E-mail: sekretaris@surinaamsegenealogie.nl
Bankrekening: NL36 RABO 0334 9963 76
t.n.v. de Stichting voor Surinaamse Genealogie

Contactpersoon in Suriname

Ineke Bendter-Adams
E-mail: ibendter.adams@gmail.com

Redactie website/Facebookpagina

Pieter Bol, Sylvana Dankerlui, Jean Jacques Vrij

Werkgroep Konmakandra

Pieter Bol, Sila Groeliker, Erwin Oehlers,
Cornelly Spier, Cleo Valies, Jean Jacques Vrij

Ontwerp & Druk

Druk-Store.nl, Leusden

ISSN 1569-2426

Frontcover:

Gezigt van Paramaribo in de Colonie van
Surinamen, verbeeldende het gedeelte langs de
Rivier en het Plein, Johan Antonie Kaldenbach, naar
J.H. Hottinger, 1770 – 1818, collectie Rijksmuseum.

Inhoud

Wi Rutu jaargang 23 nummer 1 / januari 2023

3 Van de redactie

5 Wie was Tokosi?

Victor van der Meer

15 Over de families Grasveld, naamgenoten maar geen familie

Ricardo Vin

21 Christiaan van Molhoop, een speurtocht naar zijn leven

*Marjolijn Flobbe
en Henk van der Mast*

28 Het beheer van de Gemene Weide door de bewoners van 's Landsgrond

Henk Muntjewerff

40 Surinaams-Chinese auteurs van proefschriften (addendum 5)

William L. Man A Hing

42 Virginie Gameren *Okke ten Hove*

49 Lustrum Konmakandra 'Samen op weg naar een springlevend verleden'

Cornelly Spier

60 Boekbespreking Kokonasi, jeugd- herinneringen 1945-1965, door Albert Hollingsworth

Gerda Doelwijf

62 Nieuwe literatuur en digitale bronnen voor u gesignaleerd

De redactie

COPYRIGHT

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting voor Surinaamse Genealogie.

RICHTLIJNEN VOOR AUTEURS

Omvang maximaal 5.000 woorden, inclusief eventuele noten en literatuurlijst (aan het eind van het artikel). Tekst bij voorkeur digitaal aanleveren in Microsoft Word, met vermindering van ambtelijke taal en archaisch woordgebruik. Literatuurverwijzingen in de tekst door tussen haakjes te verwijzen naar auteur, jaartal en pagina, dus: (Helman 2003: 56). Bij afwijzing van het artikel wordt de auteur in kennis gesteld en worden wijzigingen voorgesteld. De eindredacteur heeft het recht kleine veranderingen aan te brengen zonder overleg vooraf.

Van de redactie

Door een toeval bevat deze Wi Rutu drie artikelen waarin onder andere wordt beschreven dat mensen van wie gedacht werd dat ze een slavenstatus hadden, zijn vrij verklaard zonder dat ze gemanumitteerd of geëmancipeerd zijn. Lees de artikelen van Marjolijn Flobbe en Henk van der Mast, Henk Muntjewerff en Okke ten Hove en zie hoe dit in deze gevallen in zijn werk ging.

In *Wie was Tokosi?* is Victor van der Meer op zoek naar het realiteitsgehalte van een historische roman. Die zoektocht gaat over de persoon in de titel van de roman, Tokosi of het Indiaans Meisje, maar ook over Frans Jantke, die model stond voor een ander personage in de roman, en de schrijver van de roman zelf, Henri Rikken. Victor verricht historisch en genealogisch onderzoek en komt tot een verrassende ontdekking.

Ricardo Vin biedt in zijn artikel *Grasveld, naamgenoten maar geen familie* een interessant inkijkje in het leven van soldaten in het koloniale leger in Suriname. Hij heeft ook uitgezocht of er een relatie is tussen de familie Grasveld in Nederland en de families Grasveld in Suriname. Spoiler alert: zijn conclusie staat al in de titel van het artikel.

Christiaan van Molhoop (1743-1816) heeft een veelbewogen leven gehad, dat hem naar diverse landen op verschillende continenten bracht. Marjolijn Flobbe en Henk van der Mast schetsen in hun artikel een flink stuk van dat leven en geven Christiaan zelfs een gezicht. Zij beschrijven hoe hij als slaafgemaakte naar Amsterdam vertrekt, daar in de Westerkerk wordt gedoopt en na verschillende dienstbetrekkingen en omzwervingen als vrij man in Suriname op bezoek komt. Hij verkeert in hoge kringen en overlijdt uiteindelijk in Nederland.

Lansigron is bij veel Surinamers vooral bekend als instelling voor huisvesting en ondersteuning van hulpbehoevende ouderen. Veel minder bekend is dat er een vroege voorgeschiedenis is, waarin het juist de werkers aan de openbare ruimte en verschillende nutsvoorzieningen in Paramaribo waren die er onderdak vonden. Henk Muntjewerffs artikel *Het beheer van de Gemene Weide door de bewoners van 's Landsgrond* gaat over het ontstaan van de landsgrond, de beambten, de landsslaven en de gevarieerde groepen die er verder kwamen te wonen, zoals de zgn. vrije arbeiders, groepen levenslang gestraften en tijdelijke bewoners. Het artikel is uitgebreid van bronvermeldingen voorzien.

William Man A Hing publiceert in dit nummer alweer de vijfde aanvulling op zijn lijst van *Surinaams-Chinese auteurs van proefschriften*. Zoals altijd met bijzonderheden over de namen van de Chinese voorouders van de gepromoveerden.

Over *Virginie Gameren* is in het verleden al door verschillende auteurs geschreven. Er is naar haar ook een straat in Amsterdam genoemd. Met zijn artikel in dit nummer wil Okke ten Hove het verhaal van Virginie en haar (voormalige) eigenaar baron Van Raders zo volledig en correct mogelijk vertellen, daarbij voortbouwend op eerdere publicaties en gebruikmakend van aanvullend onderzoek. Hij laat zien dat Virginie en haar kinderen hun vrijheid niet verkregen na een rechtszaak, juridische procedure, of manumissie, maar rechtstreeks op grond van een (kortstondig) verblijf in Nederland in 1847. Later kregen zij op verzoek ook een familienaam: Gameren. Van het leven en de achtergrond van Virginie weet Okke meer details te achterhalen. En hij geeft een aantal mogelijke verklaringen voor de toch wel opmerkelijke gang van zaken bij haar verzoek tot vrijverklaring in 1852.

>>

Samen op weg naar een springlevend verleden.

Onder deze titel vierde de SSG op 17 september 2022 haar twintigjarig bestaan met een Lustrum Konmakandra in het Theater Zuidplein in Rotterdam.

Door de coronapandemie gebeurde dit een jaar later dan oorspronkelijk de bedoeling was. In haar met veel foto's verluchtigde artikel doet Cornelly Spier uitgebreid verslag. De presentatie van een fraaie lustrumuitgave, de benoeming van zeven nieuwe ere-donateurs, de vijf inspirerende familie-verhalen, de twee workshops 'bouwstenen voor eigen familieverhaal', de lekkere Surinaamse lunch, de professionele fototentoonstelling, de vaste boekenstands, de twee spetterende muziekoptredens, afgesloten met een dansje en de gezellige borrel, waren de hoofdingrediënten voor een zeer geslaagde dag.

Gerda Doelwijt bespreekt het door Albert Hollingsworth geschreven boek *Kokonasi, Jeugdherinneringen 1945-1965*. In zijn in eigen beheer uitgegeven boek heeft Albert zijn herinneringen aan het dagelijks leven in deze buurt rondom de Tourtonnelaan direct na de Tweede Wereldoorlog opgeschreven. Gerda heeft het gelezen en is in het bijzonder getroffen door de sfeer die het oproept. Dat is de sfeer die voor haar verbonden is aan het opgroeien in dat deel van Paramaribo in die tijd.

De vaste rubriek Nieuwe literatuur en digitale bronnen voor u gesignaleerd telt weer een groot aantal voor de lezers en surfers interessante nieuwe publicaties op papier en online. Deze keer met extra aandacht voor de 'soft launch' van de nieuwe website van het Nationaal Archief Suriname. Soft launch wil zeggen dat de site van start is gegaan met een aantal onderdelen (o.a. een uitgebreide media-bank), maar dat de scans van een aantal archieven de komende tijd geleidelijk online geplaatst worden. Gelukkig staat een deel van de akten van de Surinaamse Burgerlijke Stand er nu al op!

Wie was Tokosi?

Victor van der Meer

In Wi Rutu van januari 2021 stond een artikel van mijn hand over mijn betovergrootouders Geert van Urk en Charlotte Nandriessen. Om zo veel mogelijk over Charlotte te weten te komen zocht ik ook naar informatie over personen in haar naaste omgeving. Zo stuitte ik op de militair Frans Jantke, van wie ik opperde dat hij misschien wel de biologische vader was van de in slavernij geboren Charlotte.

Een andere interessante persoon was Henri Rikken, de zoon van een van de borgen bij de manumissie van Charlotte. Hij schreef enkele Surinaamse romans, waaronder *Tokosi of het Indiaans Meisje*. Hoe meer ik over Frans Jantke, Henri Rikken en dat verhaal te weten kwam, hoe meer het onderzoek naar de verbanden tussen deze twee personen en het verhaal voor mij een doel op zich werd, los van dat naar het leven van Charlotte. Ik voelde me een beetje wetenschapper die een kleine bijdrage kon leveren aan de Surinaamse literatuurgeschiedenis. Uiteindelijk heeft mijn zoektocht geresulteerd in dit artikel, waarvan de titel in brede zin dient te worden opgevat: Wat is de historische grondslag van *Tokosi of het Indiaans Meisje*?

François Anthonie Jantke

François Anthonie Jantke is op 21 november 1796 geboren in het dorp Aures, dicht bij de stad Breslau in het toenmalige Pruisen. Op zestienjarige leeftijd trad hij toe tot het Pruisische leger. In 1815 meldde hij zich aan bij het Nederlandse leger en werd ingedeeld bij een van twee nieuw opgerichte bataljons bestemd voor West-Indië. Nadat Nederland zich had losgemaakt van Frankrijk moest het bestuur van de nog door Engeland bezette koloniën weer overgenomen worden. Voordat het zo ver was namen deze bataljons deel aan de strijd tegen het Franse leger in de slag bij Waterloo. Jantke en vele andere, later in Suriname dienende militairen leverden aldus een bijdrage aan de definitieve nederlaag van Napoleon.

Nederlandse troepen bij Waterloo

Sinds 1816 in Suriname, diende Jantke als militair bij het Korps Koloniale Guides en bij het Bataljon Jagers N° 27.¹ Hij ondernam als commandant diverse bostochten tegen gevluchte slaafgemaakten. Naar aanleiding van twee expedities tegen de Brooskampers in de moerassen van de Surnaukreek in 1849 werd hij zelfs voorgedragen voor de Militaire Willemsorde (Hoogbergen, 2008, pag. 76): *Governor Van Raders was so pleased with the results of the patrols that he asked the Minister for the Colonies to recommend Captain Jantke to the king for the Militaire Willemsorde. Twenty years earlier De Villeneuve had received this decoration for similar deeds, but times had changed and the liberal minister was not impressed. In fact he reprimanded the governor for the inhumane nature of these missions. Further, he wanted to see no more repetitions of this kind of action: 'except in very exceptional circumstances'.*

>>

In 1835 kocht Jantke samen met zijn toenmalige partner Sara Andriessen een huis aan de Grootte Rijnweg in de Combé. Daar gingen ook de dochters van Frans uit een eerdere relatie met Petronella Johanna Henrietta van Ferrand wonen.² Sara en Frans kregen samen vijf kinderen, van wie er drie al vroeg stierven. Zowel Frans als Sara waren eigenaar van enkele tot slaaf gemaakten, waaronder mijn betovergrootmoeder Charlotte. Frans Jantke overleed in 1857, ruim vier jaar na zijn pensionering.

Henri François Rikken

Henri François Rikken werd op 30 mei 1863 te Paramaribo geboren. Zijn moeder was een van de borgen bij de manumissie van Charlotte, zijn vader een beroepsmilitair. Als jongeman vertrok Henri naar Nederland voor een priesteropleiding. Hij keerde terug naar Suriname om zich vanaf 1892 te wijden aan het verbreiden van het evangelie onder de verworpenen der aarde. Als geestelijke werkte hij in Suriname onder landskinderen, Chinezen en Antillianen, van wie hij de verschillende talen leerde spreken.

Henri Rikken

Naast pater was Henri Rikken schrijver van enkele artikelen, korte verhalen en drie historische romans: *Tokosi of Het Indiaans Meisje* uit 1901, *Codjo, de Brandstichter* uit 1902 en *Ma Kankantrie* uit 1906. Alle drie spelen zich af in de slaventijd in Suriname tijdens de eerste helft van de 19^e eeuw. Ze getuigen van Rikkens grote kennis van de Surinaamse geschiedenis, geografie, maatschappij en volksgebruiken.

De Surinaamse onderwijzer en geschiedschrijver Getrouw schrijft over Rikken (Getrouw, 1964, pag. 140): *In een tijd (begin 20ste eeuw), toen de meesten zich naar Holland richtten, en bij alles de Nederlandse maatstaf werd aangelegd, heeft deze Surinaamse patriot de ogen gericht naar onze eigen samenleving en deze niet te min geacht voor zijn keuze als onderwerp van belletristiek.*

Henri Rikken stierf op 17 mei 1908 op 45-jarige leeftijd in het Militair Hospitaal in Paramaribo.

Tokosi of Het Indiaans Meisje

Tokosi of Het Indiaans Meisje is de eerste roman van Rikken. Het verscheen als feuilleton in *De Surinamer: nieuws en advertentieblad*. Voor het eerst in 1901 en voor een tweede keer in 1930/1931 in dezelfde krant. De roman werd nooit in boekvorm gepubliceerd.

Het verhaal gaat over een gecombineerde patrouille van militairen en inheemsen onder leiding van luitenant Jansen tegen een groep gevluchte tot slaaf gemaakten.³ De gevluchte slaven hadden Tokosi, de dochter van de hoofdmans van de indianen, ontvoerd.

In het kort: De patrouille, waaraan ook de verloofde van Tokosi en diens vader deelnemen, ontdekt en vernietigt drie schuilplaatsen van de weglopers. In één van de dorpen treffen ze bezittingen aan van een eerder in het oerwoud vermist geraakte korporaal. Luitenant Jansen verhoort een gevangene vrouw en zij bekent dat de dorpelingen de korporaal hebben gedood en opgegeten. Een

Feuilleton.

Tokosi OF *Het Indiaansch Meisje.* *Historisch-Romantisch-Tafereel.*

Tokosi in De Surinamer, 1901

van de weglopers, genaamd 'Winst', smeedt het plan om Tokosi te laten ontsnappen. Het plan lekt echter uit en in een dorpsvergadering wordt besloten Winst te straffen. Tijdens de daarop volgende ceremonie om de goden gunstig te stemmen weten Winst en Tokosi het dorp te ontvluchten. Door de verloofde van Tokosi en diens vader worden ze teruggevonden. Als dank voor zijn hulp schenkt luitenant Jansen Winst de vrijheid.

Feit of fictie?

De ondertitel van *Tokosi* luidt: *Historisch-romantisch tafereel*. Hiermee wordt bedoeld dat het verhaal enerzijds is gebaseerd op een realiteit uit het verleden en anderzijds elementen bevat die zijn ontsproten aan de fantasie om tezamen een lezenswaardig en tot de verbeelding sprekend geheel te vormen. Tegelijkertijd roept dit de vraag op wat historisch is en wat romantisch.

Het bekendste werk van Rikken is *Codjo, de Brandstichter* over de aanstichters van de grote brand die Paramaribo in 1832 trof. Deze roman

draagt de ondertitel: *Oorspronkelijk historisch-romantisch verhaal*. In het voorwoord hiervan schrijft Rikken: *Het verhaal, – wij stellen er prijs op dit te doen opmerken, – berust op streng historischen grondslag ... wij [hebben] gemeend hier en daar liever aan de strenge eischen der historie recht te doen wedervaren dan de verbeelding vrij spel te laten of beter wellicht gezegd: het romantische meer op den voorgrond te doen treden.*

In het voorwoord en enkele voetnoten worden de historische bronnen genoemd waarop *Codjo* teruggrijpt.

In *Tokosi* heeft Rikken niet dergelijke concrete verwijzingen naar de realiteit opgenomen. Er is één voetnoot waarin hij duidt op een historische gebeurtenis, namelijk bij het fragment waarin de gevangen genomen vluchtelingen kannibalisme beken: *Dit is historisch. Zie A. Kappler „Sechs Jahre in Surinam“ bladz. 277.*

Dat Rikken van slechts een enkel fragment van

>>

Tokosi aangeeft dat het historisch is, wekt de suggestie dat de rest van het verhaal dat niet is.

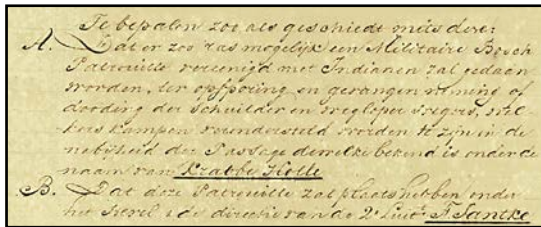
Toen *Tokosi* in 1931/1932 voor de tweede keer als vervolghet verhaal in die krant verscheen voegde de redactie van *De Surinamer* 38 voetnoten toe. Ze bevatten allerlei wetenswaardige achtergrondinformatie, zoals over planten en dieren, gebruiken en plaatsen. Bijvoorbeeld welke soorten cassave er zijn en hoe die tot voedsel bereid worden. Het blijft bij dit soort algemeenheden, er wordt geen informatie verschaft over specifieke personages en gebeurtenissen. Het lijkt erop dat *De Surinamer* inderdaad het verhaal als niet-historisch beschouwde.

Al deze overwegingen wijzen erop dat Rikken het verhaal niet of nauwelijks gebaseerd heeft op concrete historische voorvallen en figuren. Ook Getrouw komt tot deze vaststelling. Hij beschrijft hoe de romans van Rikken zich verhouden tot het historisch verleden. Daarbij plaatst hij *Tokosi of Het Indiaans Meisje* tegenover *Codjo, de Brandstichter*. Volgens hem vormt bij *Tokosi* de geschiedenis slechts de achtergrond waartegen het verhaal zich afspeelt (Getrouw, 1964, pag. 141). Dit in tegenstelling tot *Codjo*, waarbij de personen die in het verhaal optreden historische figuren zijn en de voorname feiten ook werkelijk hebben plaatsgehad (Getrouw, 1964, pag. 144). Michiel van Kempen, auteur van het standaardwerk over de Surinaamse literatuur, volgt Getrouw in deze opvatting. Voor *Tokosi* noemt hij de historische situering exact (Van Kempen, 2002, pag. 349), voor *Codjo* de weergave van de historische feiten nauwgezet (Van Kempen, 2002, pag. 350). Door het onderscheid met *Codjo* te benadrukken geven Getrouw en Van Kempen aan dat de belangrijkste personages en gebeurtenissen in *Tokosi* door Rikken zijn verzonnen. Overigens wel met een juiste historische opvatting, dus alsof het verhaal zo gebeurd had kunnen zijn.

Zoekend in Delpher⁴ naar de naam Jantke in Surinaamse kranten vond ik twee krantenberichten uit 1832 waarin melding wordt gemaakt van een eerbetoon aan de commandant van een militaire patrouille: Frans Jantke. De patrouille was ingesteld 'ter opsporing van eene bende wegloopers naar de zoogenaamde Krabbe Holle'. Toen ik in *Tokosi* de plaatsnaam 'krabboe hollo' aantrof, waar de patrouille langstrok, ontstond bij mij het vermoeden dat Rikken de patrouille onder leiding van Frans Jantke als basis voor zijn roman had gebruikt. Dit vermoeden vond bevestiging in de laatste alinea van *Tokosi* die luidt: *De Surinaamsche Courant van Donderdag 17 November 18.. bevatte het volgende, na mededeeling van den afloop der boschpatrouille: „Onze landgenooten en allen, die in deze gewigtige volkplanting belangstellen, met den gelukkigen uitslag dezer onderneming (welke aan niet minder dan dertien booswichten het leven gekost heeft) gelukwenshende, huldigen van ganscher harte het alleszins loffelijk gedrag der manschappen, die aan dezelve deel hebben genomen. Hoog vooral zijn in onze schatting aangeschreven die van hen, welke het gegeven is geworden, om van hunne kloekmoedigheid meer dan gewone blijken te geven! Aan allen zij het offer eener welverdiende dankbaarheid door de ingezetenen der Kolonie toegebracht.“*

Helaas is de *Surinaamsche Courant van Donderdag 17 november 1831* niet in Delpher beschikbaar. Maar inderdaad heeft daarin een artikel gestaan over de bedoelde boschpatrouille, wat weer blijkt uit een artikel in de *Surinaamsche Courant van 22 oktober 1832*: ... *aan Heeren Administrateurs ... [is] de taak ... opgedragen geworden om aan den Heer FRANS JANTKE, 2e. Luitenant bij het Batt. Jagers N°. 27, ... aan te bieden eenen Eere-Degen, ten blij van het belang hetwelk de bedoelde huizen stellen in den goeden uitslag, welke de expeditie tegen de wegloopers, in de maand October 1831 gehad heeft (zie onze Courant dd. 17 November 1831 N°. 92) ...*

In archiefstukken is veel terug te vinden over de patrouille onder leiding van Jantke naar de Krabbe Holle. Het betreft met name orders van het gouvernement, onder meer over de instelling van de 'boschpatrouille ter opsporing en gevangenneming of dooding der schuider en wegloper negers',⁵ en ingekomen stukken bij het Militair Bureau.

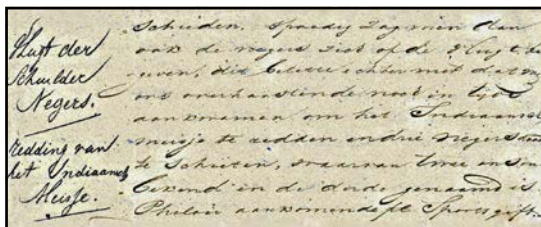

Gouvernementsorder instelling bospatrouille

Het opmerkelijkste is het journaal dat de commandant van de patrouille, Frans Jantke van 15 oktober tot en met 2 november 1831 bijhield over het verloop daarvan.⁶ Vele van de in het journaal genoemde gebeurtenissen komen terug in *Tokosi* en enkele tekstfragmenten vertonen sterke overeenkomsten. Als meest uitgesproken voorbeeld:

Jantke: ... Drie geweerden vielen in onze handen, terwijl het groot getal bijlen, houwers, schoppen, ijzerpotten enz. door Indianen en negers als buit verklaard wierd ...

Rikken: ... Men vond hier een groot aantal bijlen, houwers, schoppen, ijzeren potten, benevens drie geweren, welke laatste vooral door de Indianen voor goeden buit verklaard werden ...

Fragment journaal Jantke

De verhulling

Rikken heeft de historische grondslag, waar hij in het geval van *Codjo* juist prat op gaat, in *Tokosi* opzettelijk verhold. Zelfs al in de eerste alinea: *Het was in de maand Augustus van het jaar 18... Hoog stond de zon aan den onbewolkten, lazuren hemel en wierp hare brandende stralen loodrecht op het eenzaam en verlaten strand van de rivier, de Marowijne, die de Oostelijke grensscheiding vormt van onze kolonie Suriname met Fransch Guyana.*

Op deze wijze, door van het betreffende jaartal slechts de eeuw aan te geven, wordt nog drie keer in de roman *Tokosi* een exacte tijdsaanduiding vermeden. In het verhaal wordt ook niet gerefereerd aan tegelijkertijd optredende bekende gebeurtenissen, bijvoorbeeld een grote brand, waaruit de plaatsing in de tijd zou blijken. Evenmin is er in *Tokosi* een rol weggelegd voor historisch direct herkenbare personen. De naam van de gouverneur die het besluit neemt de patrouille uit te zenden, wordt niet genoemd, noch de naam van een andere hoge ambtsdrager. De namen van de militaire hoofdpersonen heeft Rikken verdraaid. De vermiste korporaal Klaassen, commandant Jansen, foerier Leenderts en chirurgijn Nusik heetten in werkelijkheid Arens, Jantke, Slengarde en Cusin. Opmerkelijk zijn de overeenkomsten tussen de verzonnen en oorspronkelijke namen, vooral bij Jansen/Jantke en Nusik/Cusin.

De afwijkingen

Hoewel Rikken de roman heeft gebaseerd op oorspronkelijke gebeurtenissen, heeft hij een aantal toevoegingen aangebracht. Deze geven het verhaal een dramatische lading en de door Rikken gewenste morele boodschap. De belangrijkste zijn:

- de liefdesrelatie tussen Tokosi en haar verloofde,
- de ontsnapping van Tokosi met behulp van de wegloper Winst,
- de dorpsvergadering van de weglopers en de afgodsceremonie,
- de onderlinge verhoudingen tussen verschillende weglopers,

>>

- het verhoor van de gevangengenomen vrouw over het lot van de vermiste korporaal,
- de overwinning van het goed op het kwaad en van het katholieke geloof op het heidense.

Naast de toevoegingen heeft Rikken, juist om die in te kunnen passen, op een aantal punten de werkelijke gang van zaken geweld aangedaan. Voorbeelden daarvan zijn:

- Bij de eerste confrontatie van de patrouille met de weglopers werd in werkelijkheid hun hoofdman gedood. In het verhaal gebeurt dat niet, waardoor hij in het verhaal zijn rol, vooral tijdens de dorpsvergadering, kan blijven vervullen.
- Bij de inname van het tweede schuildorp werd het ontvoerde meisje door de patrouille aangetroffen. In het verhaal is dat niet het geval, zodat de spannende ontsnapping van Tokosi en Winst kan plaatsvinden en (de katholiek gedoopte!) Winst daarvoor beloond kan worden.
- Na twee schuildorpen vernietigd te hebben, houdt de expeditie het in werkelijkheid verder voor gezien. In het verhaal wordt een derde dorp gevonden, waar afgerekend wordt met het kwaad in de persoon van de meest wrede en verraderlijke wegloper.

Naast deze grote afwijkingen komen in Tokosi vele details niet precies overeen met beschikbare bronnen. Zo noemt Rikken de in een dorp aangetroffen drie geweren als buit voor de Indianen. Dat was in het journaal van Jantke echter niet het geval. Na afloop van de patrouille worden de buitgemaakte geweren aan de autoriteiten van de kolonie overhandigd. Jantke meldt aan de waarnemend Gouverneur, dat: ... *de arrestanten der Krabbe Holle ... door mij met inbenevens drie buitgemaakte geweeren en dertien handen tegen reçu aan den heere Commissaris der Politie zijn afgegeven ...*⁷

De vermiste korporaal

In *Tokosi* wordt beschreven hoe korporaal Klaassen in het Krabbe Holle gebied verdwaalt en niet meer wordt teruggevonden. Dit refereert aan een gebeurtenis die daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Op 23 april 1830 meldt de Chef van de Staf aan de Algemene Secretarie: *De korporaal Johannes Arens van het Bataillon Jagers no 27 in garnisoen te Suriname ... den 26e January 1830, op marsch naar de post Prins Willem Frederik bij het passeren der Krabbe holle vermist, en ten gevolge daarvan op den 23e February II. als overleden afgevoerd zijnde ...*

In het verhaal *Tokosi* worden bezittingen van de korporaal in een van de schuildorpen teruggevonden. Als dit daadwerkelijk had plaatsgevonden dan zou Jantke dat zeker in zijn gedetailleerde journaal hebben vermeld. We kunnen er dus gevoeglijk van uitgaan, dat dit deel van *Tokosi* niet op waarheid berust.

Wim Hoogbergen, een cultureel antropoloog die veel onderzoek heeft gedaan naar de geschiedenis van Marrons in Suriname, heeft de expeditie van Jantke beschreven. Ook hij komt, weliswaar op andere gronden, tot de conclusie, dat de verdwijning van de korporaal en de patrouille tegen de Marrons los van elkaar staan (Hoogbergen, 1993, pag. 12): *In de jaren na 1830 zijn verschillende Marrons van Krabbeholle in gevangenschap geraakt. Bij hun ondervraging is nooit naar het verdwijnen van Ahrens gevraagd. Reden om te veronderstellen dat bij de autoriteiten nooit een verband is gelegd tussen deze Marrons en de verdwijning van Ahrens.*

Michiel van Kempen schrijft (Van Kempen, 2002, pag. 349): *Tokosi* *verknootte op ingenieuze wijze twee verhaaldraden*. Daarmee doelt hij op de verdwijning van de korporaal enerzijds en de wederwaardigheden van de bospatrouille anderzijds. Het verband tussen beide is echter niet

gelegd door Rikken, maar al bijna vijftig jaar eerder door August Kappler (Kappler, 1854, pag. 75).

Deze in Suriname dienende Duitse militair en stichter van Albina schreef een boek over zijn periode in Suriname. Tekstuele overeenkomsten tonen aan dat Rikken dat boek kende.

Kappler: *In eene der hutten vond men de uniform van den vermisten korporaal, benevens zijn geweer en een gouden horlogie, uit welks kas de negers ringen vervaardigd hadden.*

Rikken: *Toevallig viel het oog van Leenderts op een der geweren ... Hij zag er tamelijk duidelijk een wapennummer op: 2566, het wapennummer van den korporaal Klaassen! ... Zij vonden nu ook de uniformjas van den korporaal, en de kast van zijn gouden horloge en eenige ringen, die van de horlogeradertjes gemaakt waren.*

Rikken neemt in *Tokosi* ook van Kappler over dat de weglopers de korporaal hebben opgegeten. In een voetnoot is door Rikken aangetekend dat dit een historische feitelijkheid betreft en hij verwijst daarbij naar Kappler. Hoogbergen veronderstelt (Hoogbergen, 1993, pag. 24): *In de archieven is niets te vinden over het gerucht dat Marrons de korporaal zouden hebben opgegeten. Het moet evenwel in Paramaribo hebben gecirculeerd, getuige het feit dat het relaas te vinden is bij Kappler (1854: 75).*

Rikken neemt van Kappler aan dat het kannibalisme daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Hoogbergen verwerpt dit, omdat nergens in de archieven iets terug te vinden is over een verband tussen de verdwijning van de korporaal en de marrons van Krabbeholle, laat staan over het kannibalisme. Hoogbergen vermoedt dat er een gerucht in Paramaribo heeft gecirculeerd waarop Kappler zich heeft gebaseerd.

Volgens mij zitten zowel Rikken als Hoogbergen eraan. Kappler beschrijft behalve het kannibalisme ook het terugvinden van het uniform van de

korporaal door de bospatrouille. Beide hoogst opmerkelijke gebeurtenissen worden niet vermeld in het journaal van Jantke. Ik ga er daarom vanuit dat Kappler deze zaken uit zijn duim heeft gezogen. Het relaas van Kappler vormt in mijn ogen geen aanwijzing voor het kannibalisme, noch voor een gerucht, maar voor een rijke fantasie.

Het is nogal ironisch, dat Rikken enerzijds het fragment over de bekentenis van kannibalisme als historisch bestempelt, terwijl het dat vrijwel zeker niet is, en hij anderzijds van de vele fragmenten van *Tokosi* die wel degelijke historisch zijn, de historische grondslag juist heeft verheld.

Het derde schuuldorp

De verovering van het derde schuuldorp, genaamd No Meri Mi, heeft Rikken in zijn roman toegevoegd aan de expeditie van Jantke. Daarbij verhaalt hij hoe de dorpelingen bij hun vlucht dit dorp zelf in brand steken. Dat deed me denken aan de verdrijving van de gevluchte tot slaaf gemaakten onder leiding van Boni en Aluku uit hun dorp Holi Mi in 1775. John Gabriël Stedman, een Schotse militair die hier zelf als officier bij aanwezig was, heeft hierover geschreven (Stedman, 1800, pag. 23-28). Er bleken meer elementen van de aanval op No Meri Mi overeen te komen met wat Stedman schreef over Holi Mi.⁸ In beide gevallen lezen we over:

- stammen van bomen met de wortels nog daaraan, waarmee de weg naar het dorp gebarricadeerd was,
- het gebruik van steentjes in plaats van kogels door de weglopers, waardoor de expeditieleden weinig schade werd toegebracht,
- de nachtelijke lawaaischopperij door een groepje weglopers vlak bij de slaapplek van de patrouille, waarmee ze de aandacht afleidden van de gelijktijdige ontruiming van hun dorp door de anderen, met medeneming van voedselvoorraden.

>>

Bij de laatste gebeurtenis vertonen de tekstfragmenten zodanig veel overeenkomst, dat de conclusie getrokken kan worden dat Rikken zijn beschrijving heeft gebaseerd op het boek van Stedman.

Stedman: *mijn slaap duurde tot middernacht, toen ik, te midden der dikste duisternis, en eenen zwaaren stortregen, ontwaakte door het gehuil en geschreeuw der muitelingen, die te gelijker tijd eenige snaphaan-schoten deden.*

Rikken: *Tegen middernacht werden allen plotseling uit den slaap gewekt door het gehuil en geschreeuw van wegloopers in de nabijheid van het kamp, die tegelijkertijd eenige gewerschoten losten.*

Het Indiaanse meisje

Rikken geeft het ontvoerde meisje de naam Tokosi, hetgeen kolibrie betekent in het Karaïbs. Na afloop van de patrouille voert de Procureur Generaal een strafrechtelijk onderzoek uit naar de daden van de gevangen genomen weglopers. Daarvoor wil hij ook het meisje, van wie hij niet weet wie zij is, als getuige horen.⁹ De commandant van de militaire posten aan de Marowijne laat daarom een onderzoek naar haar uitvoeren, waarover hij rapporteert: ... *Het meisje bevindt zich noch in deeze rivier op het dorp of kondre van François ... Het meisje is genaamd Missie Anna, de moeder Missie Cammeron, de vader François en de Captijn van de stam Christiaan ...*

In werkelijkheid heet Tokosi Anna en is zij niet de dochter van Christiaan, zoals Rikken beweert, maar van ene François, in wiens dorp zij ook woont. Vermoedelijk is deze François een overleden kapitein van de stam en vroeg zijn broer Christiaan als beloning voor zijn deelname aan de patrouille erkenning door het gouvernement als nieuwe kapitein¹¹.

Op een landkaart uit 1896¹² staan twee naast elkaar gelegen Caraïbische dorpen aan de Marowijne ingetekend met de namen Christiaankondre en François-kondre. Wellicht waren dit de dorpen van de oom en vader van Anna.

Christiaankondre en François-kondre

Rikken kent aan Tokosi de leeftijd van 15 jaar toe. In werkelijkheid moet het meisje een stuk jonger zijn geweest. De commandant van de militaire post Vredenburg meldt aan de gouverneur de ontvoering van 'een klijn meysje'.¹³ De forier Slengarde, die de Karaïben polst om deel te nemen aan de patrouille heeft het over een 'dochtertje'.¹⁴ Kappler tenslotte geeft haar de leeftijd van tien jaar (Kappler, 1854, pag. 75). De reden dat Rikken Tokosi tot een meisje van huwbare leeftijd maakt is duidelijk: daardoor kan de liefdesrelatie tussen Tokosi en haar verloofde een belangrijke rol in zijn verhaal spelen.

Jantke en Rikken

Rikken schrijft in *Tokosi* over Jantke: *Jansen, Duitscher van geboorte, was sinds een vijftal jaren in dienst bij het West Indische leger in Suriname. Hoog van gestalte, met groote doordringende oogen, een zwaren knevel om den energieken mond, in stem, gang en houding geheel en al militair, getuigde gansch zijn uiterlijk van mannelijke vastberadenheid en wilskracht, zoodat hij ten volle berekend mocht heeten voor de zware taak, die hem opgelegd was. Ofschoon nauwelijks vier en dertig jaren oud scheen hij toch ouder dan hij inderdaad was. Bij zijne ondergeschikten was hij tegelijkertijd bemind en gevreesd: bemind om zijne goedhartigheid tegenover zijne soldaten, wier belangen hij overal voorstond; gevreesd, daar hijzelf, met hart en ziel militair, de grootste nauwgezetheid bij den dienst van zijne minderen vorderde. Van een licht ontvlambaar gemoed en spoedig tot toorn opgewekt, wist hij echter later die*

voorbijgaande opwellingen, wanneer zij aanleiding tot verdriet gaven, door voorkomendheid wederom goed te maken.

Het klopt dat Jantke vierendertig jaar oud was toen de patrouille plaatsvond en dat hij Duitser, namelijk Pruis, van geboorte was. Hij was bij de aanvang van de patrouille echter niet vijf, maar al vijftien jaren in dienst bij het West-Indische leger.

Behalve dat Jantke een van de hoofdpersonen is in de roman van Rikken, is er nog een verband tussen de twee mannen. Een van de borgen bij de manumissie van mijn betovergrootmoeder Charlotte Nandriessen in 1854 was Maria Elisabeth Jantke. Zij was een dochter van François Anthonie Jantke¹⁵ en moeder van Henri François Rikken (Getrouw, 1964, pag. 139). Henri Rikken was dus een kleinzoon van Frans Jantke en beschreef in *Tokosi* lotgevallen van zijn grootvader. Henri heeft Frans niet zelf gekend, die was immers al gestorven voordat hij werd geboren. Maar toch zou de door Henri geschreven, hierboven staande schets van het uiterlijk en karakter van de man wel eens op waarheid kunnen berusten. Ongetwijfeld heeft zijn moeder een en ander aan hem verteld over haar vader.

Conclusie

De literatuur over *Tokosi of Het Indiaans Meisje* die ik heb gevonden, is van Getrouw, Van Kempen en Hoogbergen. Getrouw en Van Kempen schetsen *Tokosi* als een verzonnen verhaal met een historisch decor. Hoogbergen noemt merkwaardigerwijs wel de geschiedenis van de verdwaalde en opgegeten korporaal als onderwerp van *Tokosi*, maar niet de expeditie van Jantke.

Het blijkt dat *Tokosi* voor een groot deel wel degelijk is gestoeld op ware gebeurtenissen en personen. De belangrijkste bron voor het verhaal is de patrouille tegen de weglopers der Krabbe Holle, zoals beschreven in het journaal van de commandant Frans Jantke. Rikken heeft om onbekende redenen

deze historische grondslag verhold. Bovendien heeft hij zijn verhaal uitgebreid met stukken gebaseerd op andere bronnen. Voor het stuk over de vermiste korporaal heeft hij gebruik gemaakt van Kapplers *Zes jaren in Suriname*, voor de verovering van het derde schuuldorp van Stedmans *Reize naar Surinamen en de binnenste gedeelten van Guiana*.

Naast die met een historische grondslag heeft Rikken allerlei verhaallijnen zelf verzonnen, zoals het verhoor van de gevangene vrouw, de dorpsvergadering van de weglopers en de ontsnapping van Tokosi en Winst.

De meest opmerkelijke ontdekking is, dat Rikken zijn eigen grootvader, naar ik aanneem welbewust, als hoofdpersoon voor de roman heeft genomen. Waar stamboomonderzoek al niet goed voor is!

Literatuur

- Getrouw, C.F.G., Emancipatie 1863 - 1963. Biografieën: Henri Rikken Csr, Schrijver van Historische Romans uit de slaventijd, Paramaribo: Surinaamse Historische Kring, 1964
- Hoogbergen, W.S.M., De verdwenen Marrons van Krabbeholle, OSO deel 12, pag. 6-27, Nijmegen, 1993
- Hoogbergen, W.S.M., Out of slavery: a Surinamese roots history, Berlijn: LIT Verlag dr. W. Hopf, 2008
- Hoogbergen, Wim, De Boni oorlogen: Slavenverzet, marronage en guerrilla, Paramaribo: Vaco uitgeverijmaatschappij, 2015
- Kappler, A., Zes jaren in Suriname. Schetsen en tafereelen uit het maatschappelijke en militaire leven in deze kolonie, Utrecht: W.F. Dannenfesler, 1854
- Stedman, John Gabriël, Reize naar Surinamen en de binnenste gedeelten van Guiana, derde deel, Amsterdam: Johannes Allart, 1800
- Van Kempen, Michiel, Een geschiedenis van de Surinaamse literatuur. Deel 3, 2002

>>

Noten

- 1 Sinds de Tweede Wereldoorlog heet het dorp Uraz, de stad Wroclaw. Beide liggen nu in Polen.
- 2 In het doopregister van de eerste dochter wordt zij aangeduid als Joanna Henrica van Ferrand, in de akte van overlijden van de tweede dochter als Petronella Johanna Henrietta van Ferrand. Ik heb geen aanvullende informatie over haar kunnen vinden.
- 3 In de roman en de archiefstukken worden tegenwoordig omstreden woorden als slaaf, wegloper en indiaan gebruikt. Waar ik schrijf over deze teksten neem ik deze woorden over.
- 4 www.delpher.nl.
- 5 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 737:135.
- 6 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 811:659.
- 7 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 903:278.
- 8 Stedman noemde Holi Mi onjuist Gado Saby (Hoogbergen, 2015, pag. 169).
- 9 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 812:37.
- 10 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 812:156.
- 11 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 811:588B.
- 12 <https://hdl.handle.net/11245/3.38600>, Kaart van de Beneden-Marowijne, L.C. van Panhuys, Koloniaal Museum Haarlem, 1896.
- 13 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 810:521.
- 14 Nationaal Archief, Den Haag: Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846) [1.05.08.01]: 811:588B.
- 15 Nationaal Archief, Den Haag: Microfiches Burgerlijke Stand Suriname: Overlijdensregisters van Paramaribo [2.10.67]: Overlijdensakte Maria Elisabeth Jantke d.d. 20 mei 1914.

Over de families Grasveld, naamgenoten maar geen familie

Ricardo Vin

Begin 2022 werkte ik mee aan een artikel in de Volkskrant in de serie *Wie zijn mijn voorouders?* Naar aanleiding van dit artikel zocht de heer F. Grasveld¹ contact met mij en vroeg mij om te onderzoeken of er een relatie was tussen de familie Grasveld in Nederland en de families Grasveld in Suriname.

De eerste uit Nederland afkomstige Grasveld die ik in mijn archiefonderzoek tegenkwam was Cornelis Grasveld, een verre voorouder van de heer F. Grasveld. Cornelis Grasveld wordt geboren te Amsterdam op 18 januari 1820 als zoon van sjuwer/scheepstimmerman Casparus Grasveld (1783-1873) en Agatha Johanna Dankaarts (1784-1825). Moeder Agatha sterft als Cornelis nog maar vijf jaar oud is. Zijn vader hertrouwt zeven jaar later in 1832 met Catharina Door uit Zaltbommel.² Uit dit huwelijk wordt nog een zoon geboren (19 mei 1832), die de naam Franciscus Casparus Grasveld krijgt.

Model van de *Prins Willem Frederik Hendrik* in Rijksmuseum, Amsterdam, Nederland

Op 2 december 1838 meldt de achttienjarige Cornelis zich aan bij het leger. Hij wordt vrijwillig geëngageerd voor 12 jaar bij de 10^e afdeling infanterie en begint als tamboer. Een jaar later,

op 14 december 1839 wordt hij bevorderd tot soldaat. Op 28 mei 1841 meldt hij zich aan bij het koloniaal werfdepot, waar hij voor zes jaar wordt geëngageerd voor de Overzeese Bezittingen. Het is de bedoeling dat hij naar Oost-Indië zal worden verscheept, maar op eigen verzoek wordt dat West-Indië.³

Op 28 oktober 1841 komt hij aan in Suriname met het transportschip *Prins Willem Fredrik Hendrik*. Daar wordt hij bij de 2e compagnie bataljon jagers no. 27 op het fort Zeelandia geplaatst.⁴

Op 3 januari 1845 promoveert Cornelis tot korporaal en het jaar daarna, op 19 november 1846, krijgt hij de bronzen medaille voor 12 jaar trouwe dienst. Tropenjaren tellen dubbel. Van 15 tot 26 april 1849 ligt Cornelis in het Militair Hospitaal aan de Gravenstraat te Paramaribo. De 10^e juli 1849 wordt hij weer opgenomen en verblijft hij daar tot 16 juli 1849, waarna hij weer naar het garnizoen wordt gebracht.

Op 20 juni 1851 tekent Cornelis twee jaar bij, waarschijnlijk om wat tijd met zijn jongere broer Franciscus door te brengen. Franciscus had zich namelijk eerder op 11 december 1850 vrijwillig aangemeld bij het werfdepot. Hij werd geëngageerd voor zes jaar als jager in West-Indië. Met hetzelfde transportschip *Prins Willem Fredrik Hendrik* kwam hij op 10 mei 1851 met een detachement in Suriname aan.⁵

>>

Er heerst op dat moment een epidemie van de gele koorts, waarbij voornamelijk personen die nog niet lang in de kolonie zijn sterven.⁶ Aankomende schepen worden geweerd of liggen bij het fort Nieuw-Amsterdam of de reede van Paramaribo. Franciscus sterft op 19 juli 1851 ten gevolge van de gele koorts in het Militair Hospitaal, twee maanden na aankomst.⁷

Landingsplaats bij het fort Zeelandia te Paramaribo, tekenaar P.J. Benoit, vervaardigingsjaar 1838

De berichten dat de West-Indische bezittingen werden geteisterd door de gele koorts baren vader Casparus Grasveld in Amsterdam zorgen betreffende zijn zoons. Hij heeft een naar voorgevoel, waardoor hij de minister van Koloniën op 24 oktober 1851 schrijft om informatie in te winnen over het wel of niet in leven zijn van Cornelis en Franciscus. Op 7 november 1851 wordt bekend gemaakt dat beide mannen niet voorkomen op de staten van in Suriname overleden of uitgediende militairen.⁸ Vanwege de afstand met het moederland duurt het normaal ongeveer twee maanden voordat bekend wordt wie er in de overzeese gebieden waren overleden, maar vanwege de epidemie duurde het allemaal wat langer.

Op 4 oktober 1852 wordt Cornelis Grasveld op eigen verzoek in rang teruggezet.⁹ Hij komt daarna voor als jager op de lijsten van de 1ste compagnie bataljon jagers no. 27. Het lijkt erop dat Cornelis

het juiste pad kwijt is na het overlijden van zijn broer, want op 20 oktober 1852 krijgt hij 8 dagen provoost¹⁰ opgelegd, omdat hij als schildwacht zijn post had verlaten. Twee weken later is het weer raak als Cornelis dronken door een patrouille uit de stad wordt gehaald en 14 dagen de cel in moet. Vanwege slecht gedrag werd hem de zilveren medaille onthouden. Op 2 januari 1853 krijgt Cornelis veertien dagen kwartierarrest opgelegd wegens dronkenschap en rustverstoring. Wegens onverschilligheid als barbier krijgt hij de 22ste februari 1853 vier dagen fortarrest en de 22ste september 1853 nogmaals acht dagen, omdat hij bij aanvang van de dienst aangeschoten is en niet in staat is om als barbier te scheren.

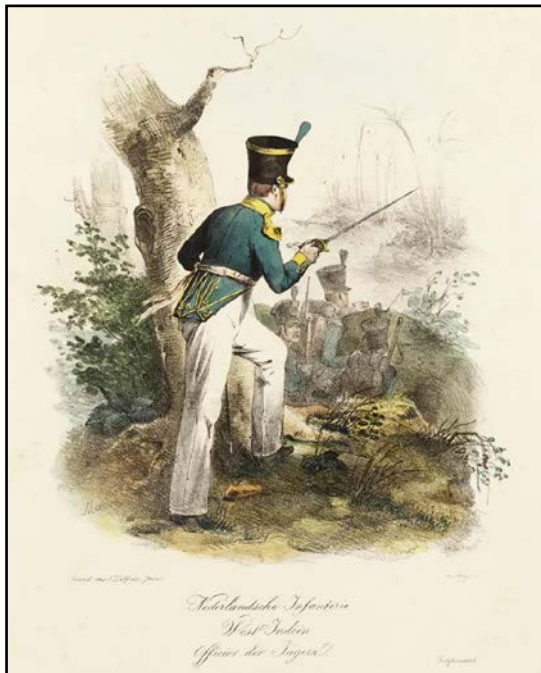
Van 16 t/m 21 maart 1854 ligt Cornelis in het Militair Hospitaal. Hij wordt daar verpleegd aan een vergroting van de linker balzak met verharding van de liesklieren en daarbij is zijn roede van tijd tot tijd met venerische zweren bezet.¹³

Militair hospitaal aan de Gravenstraat te Paramaribo. Bron UBM: HK 94-247 pl.36 (Foto), Surinamica, Universiteit van Amsterdam

In zijn boek 'Zes jaren in Suriname' schrijft August Kappler over soldaten: *De vele vrije tijd, die den soldaat overschoot, en het gebrek aan betamelijke uitspanningen werkten bij hem niet weinig het zedenbedrijf in de hand. Menig pas aangekomene geeft zich uit vervalg, of door slecht gezelschap*

verleid, aan den drank over, dien men tot grooter gemak in het fort zelf kan verkrijgen. Verreweg de grootste helft van het corps is helaas aan deze ondeugd verslaafd, en daar de prijs van den jenever te hoog is, dan dat de soldaat zoo veel hij ervan wenscht te gebruiken, kan bekostigen, wordt die door de goedkoopere suiker-brandewijn, hier Dram geheeten, vervangen. Het is opmerkelijk tot welk een hoogte enkelen het in 't drinken gebragt hebben; want er zijn sommigen (ook de burgerstand heeft zulke matadors) die er twee flesschen daags van kunnen gebruiken, zonder er door bevangen te worden. Dit is de reden waarom de soldaat bij alle inwoners der kolonie in een kwaad daglicht staat, en ondanks zijn blanke kleur, zelfs door de negers niet geacht wordt.

Jager van de Koninklijke Landmacht, bron: trisonline.nl, Troepenmacht in Suriname (TRIS)

Dat Cornelis een drankprobleem had, is een ding wat zeker is, want ook in 1855 wordt hij tweemaal

wegens dronkenschap gestraft. Het jaar 1856 is het absolute dieptepunt, want Cornelis wordt zes keer straf opgelegd wegens dronkenschap:

- **13 januari**, vier dagen politiekamer en strafpeloton wegens dronkenschap en rustverstoring na bezetten tijd.
- **27 januari**, veertien dagen politiekamer omdat hij dronken was en niet in staat op appél te komen.
- **14 maart**, veertien dagen fortarrest wegens dronkenschap en niet in staat op avondappél te komen.
- **7 april**, drie weken fortarrest vanwege dronkenschap en verregaande onzindelijkheid in de chambre.
- **9 juni**, veertien dagen provoost omdat hij de hele nacht tot de ochtend was uitgebleven en zonder sabel en schacot (militair hoofddeksel) was binnengekomen.
- **4 november**, veertien dagen provoost en opgesloten wegens misbruik van avondpas tot dronkenschap daar door zijn schacot verloren, zich op een slinkse wijze meester gemaakt van de kwartiermuts van een wachthebbende man en gemankeerd op de maandelijkse inspectie en drie appéls. In het eerste halfjaar van 1857, voordat hij naar Nederland terugkeert, zijn er nog vier arresten voor dronkenschap.

Op 5 juni 1857 keert Cornelis na verloop van zijn diensttijd terug naar Nederland.¹⁴ Bij Ministeriële resolutie van 14 juni 1856 no. 12/152 wordt besloten dat hij alsnog de zilveren medaille uitgereikt kan krijgen. Dat gebeurt inderdaad op 15 augustus 1857, nadat Cornelis weer is teruggekeerd in het werfdepot in Harderwijk. Het ministerie van Oorlog (bureau Personeel en Militaire Zaken) had in het eerste kwartaal van 1851 bepalingen opgesteld om de landmacht in de Overzeese Bezittingen zoveel mogelijk aan te vullen met militairen van een goed gehalte.¹⁵ In een van de bepalingen werd bijvoorbeeld vereist dat alle van West-Indië naar Nederland terugkerende militairen een uittreksel uit hun strafregister moesten

>>

meenemen en dat er altijd melding moest worden gemaakt van de meegestuurde documenten. Deze nieuwe bepalingen werden naar alle garnizoenscommandanten gestuurd.

Het was gebruikelijk dat militairen die uit Oost- of West-Indië terugkeerden, een algehele herkeuring ondergingen bij de inspecteur van de geneeskundige dienst der landmacht. Het resultaat en alle bescheiden werden naar de minister van Koloniën gezonden.

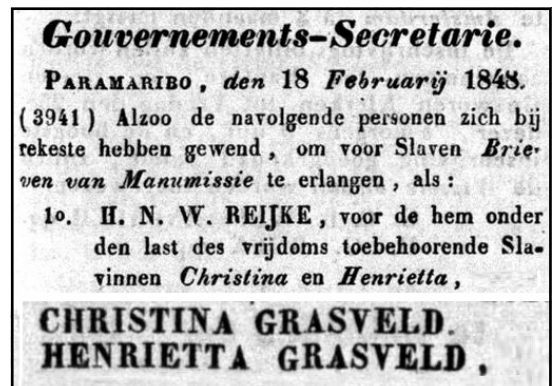
Cornelis had meer dan tien effectieve dienstjaren, maar werd o.a. vanwege de lichaamsgebreken die gedurende de dienst waren ontstaan, ongeschikt bevonden voor de militaire stand. Hij was echter geheel in staat om door handarbeid de kost te verdienen. Op 10 september 1857 werd hij eervol ontslagen en kreeg eenmalig een bedrag van 54 gulden uitgekeerd.

Twee weken later, op 30 september 1857 schreef Cornelis een brief aan de minister van Koloniën met het verzoek hem tijdelijk een baan te verschaffen, aangezien hij niet wist hoe hij als burger zijn kost moest verdienen. Het maakte hem niet uit wat voor baan hem werd aangeboden, als hij er maar van kon rondkomen. De 20ste oktober kreeg hij antwoord van de minister dat aan zijn verzoek geen gunstig gevolg kon worden gegeven.

Christina en Henriëtte Grasveld

Voor mijn onderzoek naar Grasvelds in Suriname startte ik met gegevens van dhr. F. Grasveld waarin Christina en Henriëtte Grasveld genoemd werden. Christina en haar dochter Henriëtte waren afkomstig van plantage Bronswijk (Bruinswijk) aan de Boven-Cotticarivier recht tegenover de Motkreek. Op 28 januari 1845 worden zij uit de slavenregisters van plantage Bronswijk uitgeschreven i.v.m. verkoop aan de divisiegenesheer Hendrik Nicolaas Walewijn Reijke (ook wel Rijke), die praktijk hield op chirurgijnsgrond Rotterdam, niet ver gelegen van plantage Bronswijk. Rijke koopt Christina en Henriëtte voor den vrijdom en drie jaar later, in januari 1848, dient Reijke inderdaad een

verzoek in voor manumissie van Christina en Henriëtte. Bij gouvernementsresolutie van 15 maart 1848 no. 370 wordt dit goedgekeurd en krijgen zij de familienaam Grasveld.

Aankondiging van het manumissieverzoek voor Christina en Henriëtte en hun nieuwe naam Grasveld, Delpher

Henriëtte Grasveld bevalt op 17 november 1861 van een dochter, die de naam Georgina Maria Elisabeth Grasveld krijgt. In 1868 komt Henriëtte te overlijden, 30 jaar oud, op haar woonadres Crommelinstraat 68 te Combe in Paramaribo. Haar moeder Christina Grasveld overlijdt op 14 november 1874, 80 jaar oud.

Waarom Christina en Henriëtte de naam Grasveld kregen is niet bekend. Vermoedelijk hadden de gemanumitteerden zelf weinig of geen zeggenschap in de keuze van hun achternaam, maar werd de achternaam bepaald door de koloniale overheid.¹⁶ Er zijn in ieder geval geen aanwijzingen dat deze naam iets te maken heeft met Cornelis Grasveld of zijn broer Franciscus. Uit hun leeftijden bij overlijden blijkt dat Christina rond 1794 en Henriëtte rond 1838 geboren is. Cornelis was toen nog niet in Suriname. Hij arriveerde pas in 1841. Verder was Cornelis gestationeerd op Fort Zeelandia in Paramaribo, ver weg van de plantages. Het is niet waarschijnlijk dat hij Christina en Henriëtte kende.

Grasveld emancipatie

In 1863 kwamen ongeveer 35.000 tot slaaf gemaakten vrij in Suriname. Voor al deze personen moest een achternaam worden bedacht. Ook nu gold dat het geen namen mochten zijn die al in Suriname voorkwamen.¹⁷ Toch kwam dit een enkele keer voor. Zo kregen personen die niet aan elkaar verwant waren toch dezelfde familienaam.¹⁸

Dat is ook het geval geweest met de naam Grasveld. Juli 1863 was Cornelis al weer teruggekeerd naar Nederland, maar Christina en Henriëtte leefden nog en toch werd de familienaam Grasveld toegekend, en nog wel op drie verschillende locaties:

Elias Bonaparte Grasveld, slavennaam Bonaparte, van plantage Broedershoop gelegen aan de Warappakreek,

Adolf Grasveld, slavennaam Alexander, van plantage Sinabo gelegen aan de Commetewanekreek,

Johanna Grasveld en haar zoon **Chocolaad**, van de gouvernementsplantage Catharina Sophia aan de Beneden-Saramaccarivier. Ook de zus en broers van Johanna, **Jansie**, **Avonture** en **Cesar**, op deze plantage kregen de naam Grasveld.

Plantages waar in 1863 personen de naam Grasveld kregen, kaart gekregen van dhr. F. Grasveld

Het zou kunnen zijn dat Elias Bonaparte van plantage Broedershoop en/of Adolf van plantage Sinabo familie waren van Christina en Henriëtte, maar dat is niet met zekerheid vast te stellen. Vanwege de afstand lijkt het mij onwaarschijnlijk dat ze familie waren van Christina en Henriëtte Grasveld.

Ook hier zijn er geen aanwijzingen dat deze naam iets te maken heeft met Cornelis Grasveld, inmiddels terug in Nederland, of zijn broer Franciscus, inmiddels overleden. Ook van een familierelatie tussen de Surinaamse Grasvelds onderling is niets gebleken. Het is overigens wel goed mogelijk dat de Nederlandse Cornelis Grasveld kinderen heeft verwekt in Suriname, gezien zijn levensstijl en 16-jarige verblijf in Suriname, maar daar is geen bewijs voor gevonden.

Conclusie

Zowel in Suriname als in Nederland komt de naam Grasveld voor, maar uit het onderzoek in de archieven is geen verband gebleken tussen de Nederlandse Grasvelds die als militairen uit Nederland naar Suriname kwamen en de personen in Suriname die bij manumissie of emancipatie de naam Grasveld kregen.

Geraadpleegd

- Nationaal Archief, Den Haag, Inventaris van het archief van het Ministerie van Koloniën: Stamboeken en pensioenregisters van Militairen KNIL in Oost- en West-Indië, 1815-1949 (1954), NL-HaNA-2.10.50.
- Nationaal Archief, Den Haag, Inventaris van het digitaal duplicaat van het archief van het Commissariaat voor de Militaire Zaken in Suriname, 1822-1862, NL-HaNA-1.05.11.08.
- Nationaal Archief, Den Haag, Inventaris van het archief van het Ministerie van Koloniën, 1850-1900, NL-HaNA-2.10.02.
- Delpher, www.delpher.nl.
- F. Grasveld, persoonlijke mededelingen over de Grasvelds.
- Lamur, Humphrey E., Familienaam en verwantschap van geëmancipeerde slaven in Suriname. Geïll., Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam, 2004.
- Hove, Okke ten, Wim Hoogbergen & Heinrich Helstone, Surinaamse emancipatie 1863; Paramaribo: Familienamen en plantages. CLACS & IBS, Utrecht & Rozenberg Publishers, Amsterdam, 2003.
- Hove, Okke ten, en Frank Dragtenstein, Manumissies in Suriname 1832-1863. CLACS & IBS, Utrecht, 1997. >>>

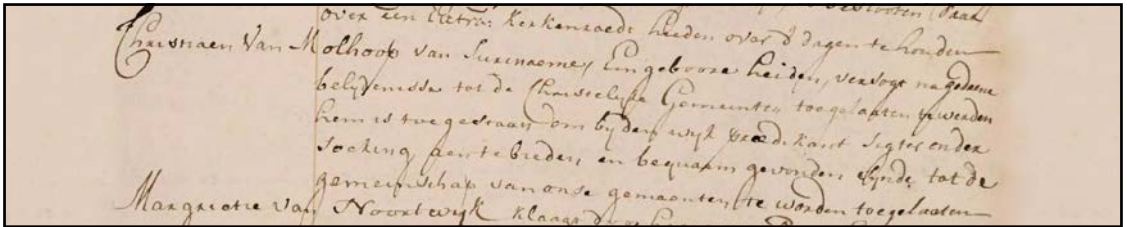
Noten

- 1 Fons Grasveld, nu gepensioneerd, was filmmaker. Hij maakte de documentaire: *Nog steeds onderweg tussen Bakkie en Hoogezand (1986)*; gesprekken met in Nederland wonende Javanen uit Suriname. Samen met Klaas Breunisse is hij samensteller van het boek *Ik ben een Javaan uit Suriname, interviews met Javanen uit Suriname (1990)*.
- 2 Noord-hollands Archief <https://hdl.handle.net/21.12102/A057DBE3F8E54094A4B85837A9F0A468>
- 3 NL-HaNA-2.10.50, inv.nr 585, scan 58.
- 4 NL-HaNA-1.05.11.08, inv.nr 86, scan 80.
- 5 NL-HaNA-2.10.50, inv.nr. 588, scan 49.
- 6 *Geschiedenis van Suriname door J. Wolbers, uitgever S. Emmering te Amsterdam 1970.*
- 7 NL-HaNA-1.05.10.08, inv.nr 22, scan 190 en 191.
- 8 NL-HaNA-2.10.02, inv. nr. 135, scand 334-337.
- 9 NL-HaNA-1.05.10.08, inv.nr. 21, Scan 232 en 233.
- 10 Militaire gevangenis.
- 11 NL-HaNA-2.10.02, inv.nr. 636, scan 414.
- 12 NL-HaNA-2.10.02, inv.nr. 292, scan 65 en 66.
- 13 NL-HaNA-1.05.11.08, inv.nr. 144, scan 31, 117 en 130.
- 14 NL-HaNA-1.05.10.08, inv.nr. 21, Scan 232 en 233.
- 15 NL-HaNA-2.10.02, inv.nr. 77, scan 341 en 342.
- 16 Volgens Art. 22 van het manumissiereglement van 1832 wordt de keuze van de naam opgedragen aan de Kollegiën van de kolonie, lees: de Gouverneur. Zie ook Bol Wi Rutu nr.19.2: 5-17.
- 17 Zie ook Bol Wi Rutu 19.2: 5-17 over naamtoekenning bij Emancipatie in 1863.
- 18 Voor meer dubbele naamgevingen, zie Ten Hove m.m.v. Bakker Wi Rutu 13.1: 34-36 over naamgeving vrije arbeiders.

Christiaan van Molhoop, een speurtocht naar zijn leven¹

Marjolijn Flobbe, met medewerking van Henk van der Mast

Een paar jaar geleden stuitte ik, bij één van mijn bezoeken aan het Stadsarchief Amsterdam, op de volgende inschrijving, gedateerd 14 juli 1763:

Transcriptie: Christiaan van Molhoop van Surinaame, Een geboore heiden, versogt na gedaene belijdenisse tot de Christelijke Gemeente toegelaaten te werden. Hem is toegestaan om bij den wijk prædikant sig ter ondersoeking aen te bieden en bequaam gevonden sijnde tot den gemeenschap van onse gemeente te worden toegelaaten.

Verder doorzoeken leverde ook de volgende inschrijving op:³

Ordinaire Kerkenraad gehouden den 1ste Sept 1763 Præsiede Ds Schutte Uijt een ingekomen getuijgschrift van den Koster Pullen, is gebleeken dat op den 26 augustus laastleden inde Wester Kerk door den doop der Kerke is ingelijft Christiaan van Molhoop een bejaard perzoon, uijt het heijndendom vergelijk de ingaande acte van den 25 Augustij.

De inschrijvingen trokken mijn aandacht, omdat één van mijn genealogische aandachtsgebieden Suriname betreft. Ik was echter op zoek naar iets anders, zodat ik het toen bij een aantekening liet. De kwestie liet mij niet los en toen ik weer wat ruimte in mijn agenda had ben ik dieper op de zaak ingegaan.

Wie was die Christiaan van Molhoop en wat deed hij in Amsterdam? Na veel speurwerk heb ik

Christiaan in verband kunnen brengen met de plantage Molhoop in Suriname. De vraag bleef echter: wat deed hij in Amsterdam en hoe was hij daar gekomen? Mijn verdere speurwerk leverde een onverwachte vondst op. Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid heb ik Christiaan zelfs een gezicht kunnen geven.

In het navolgende bespreek ik eerst mijn bevindingen ten aanzien van de plantage Molhoop. Vervolgens toon ik aan dat één van de eigenaren van deze plantage met een slaafgemaakte richting de Republiek is vertrokken. Daarna neem ik u mee in mijn speurtocht naar de verdere achtergrond van Christiaan. Ik sluit mijn artikel af met de door mij gedane spectaculaire vondst.

De plantage Molhoop

Uit de inschrijvingen van de Amsterdamse Kerkenraad kunnen wij opmaken dat Christiaan van Molhoop uit Suriname komt. De achternaam doet vermoeden dat Christiaan het eigendom is of was van Molhoop. Dat kan dan een natuurlijk persoon zijn of een plantage. Molhoop komt in die tijd als geslachtsnaam niet voor, maar wel was er in Suriname een plantage met de naam Molhoop.

>>

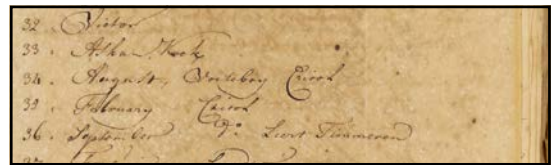

Plantage Molhoop op de kaart van Moseberg uit 1801, overgenomen uit de publicatie Koffieplantage Molhoop aan de Cotticarivier van Philip Dikland op www.suriname-heritage-guide.com

Johannes Moll is de stichter en eigenaar van plantage Molhoop. De grond had hij verkregen door zijn huwelijk (op 17 februari 1726) met Hester Adamse.⁴ Zij was de weduwe van Johannes Ditmar. Wanneer Hester in 1744 komt te overlijden zijn de gerechtigden tot haar boedel haar twee dochters (uit haar huwelijk met Johannes Ditmar) en Johannes Moll, ieder voor een derde deel. In deze boedel bevindt zich ook de plantage L'Avantuur. Van deze plantage is, naar aanleiding van het overlijden van Hester, een 'Staat van inventaris en

prisasië' opgemaakt.⁵ Na de inleiding volgt een uitgebreide boedelbeschrijving, waaruit ook blijkt dat Hester Adamse en Johannes Moll op de plantage woonden. Gewoontegetrouw sluit de inventarisatie af met de namen van de slaven. Onder de vrouwen bevinden zich Flora (huismeid) en Roselien met haar zuigeling.⁶

Op 1 april 1753 overlijdt Johannes Moll. Hij is op dat moment getrouwd met Anna Amelia Bertrand. Zowel zijn huwelijk met Hester Adamse als zijn huwelijk met Anna Amelia Bertrand bleven kinderloos. Naar aanleiding van zijn overlijden wordt op verzoek van de weduwe Anna Amelia Bertrand inventaris opgemaakt van de plantage Molhoop.⁷ Tot de activa behoren 102 slaven. Nummer 34 op de lijst is 'August, Voeteboy, Criool'.

Anna Amelia Bertrand overlijdt op 15 augustus 1754, anderhalf jaar na haar man. In haar testament⁸, dat zij op 23 september 1753 liet opmaken, vermaakt zij aan Willem Gerard Moll 'de negerin Livia, een dito genaamd Rosalina en haar negerjongen Augustus'. Willem Gerard Moll is de zoon van Hendrik Moll, de broer van Johannes Moll en, samen met zijn broer en andere familieleden, erfgenaam van Johannes Moll.

Bij testament van 17 augustus 1754 bepaalt Willem Gerard Moll:⁹
Nog is mijnwille ende begeerte dat de neeger jonge Augustus mede nae mijn overlijden uijt zijne slavernij vrij zal zijn & verleende dus mede aan hem den dierbaren schat de vrijheijd, edog alzo gemelde neeger jonge Augustus mij maar voor 9/16 portien in eigendom is toebehoorende en geconsidereert zijne trouwe dienste aan mij betoont, soo werden

mijne executeuren wel uijtdrukkelijk verzogt en gerecommandeert, omme de nog resteerende 7/16 portien die aan andere eijgenaere zijn toebehoorende van dezelve te koopen, en zig mede bij request te adresseeren aan den edele hove van Politie & Crimineele Justitie deezer Colonie omme der nodige brieven van vrijdom voor de forma te versoeken.

Op 16 juni 1761 vult Willem Gerard Moll, ziek van lichaam maar gezond van verstand, het bovengenoemde testament aan met de bepaling dat het kind van de 'negerinne Lifia met name Theresia' door de executeuren naar het vaderland gezonden moet worden voor een opleiding en opvoeding in de christelijke leer. Zij krijgt een jaarlijkse toelage van fl 200 tot 20 jaar na overlijden van de testateur. Ook bepaalt hij dat er fl 500 uit de boedel moet worden vrijgemaakt voor de brieven van vrijdom voor het meisje Theresia.¹⁰

Alles wijst erop dat Rosalien en Rosalina één en dezelfde persoon zijn. De zuigeling van Rosalien is via de boedel van Hester Adamse in de boedel van Johannes Moll terecht gekomen en draagt dan de naam Augustus. Hij wordt in de 'Staat van inventarisatie en prisatie' van 1744 omschreven als een zuigeling. Hij moet dan in of omstreeks 1743 zijn geboren en, gezien zijn naam, waarschijnlijk in de maand augustus. Door vererving is Willem Gerard Moll in 1754 eigenaar geworden van Augustus. Ook werd hij eigenaar van de moeder van Augustus, Rosalina, en haar zus Livia.

De tocht van Christiaan naar Amsterdam

Op 24 juni 1761 vertrekt Willem Gerard Moll met het schip Suriname naar de Republiek.¹¹ In het gouvernementsjournaal staat bij die datum de aantekening: 'Als passagier gaat met denselven Willem Gerard Moll en een Neeger'. Nergens heb ik in andere bronnen kunnen vinden dat Willem Gerard Moll andere mannelijke privé slaafgemaakten bezat, dus het gaat vrijwel zeker om Augustus. Augustus is dan ongeveer 17 à 18 jaar oud.

Volgen we het spoor naar Amsterdam, dan zien wij dat op 14 juli 1763 ene Christiaan van Molhoop van Surinaeme, 'een geboore heiden', bij de kerkenraad in Amsterdam, na gedane belijdenis, een verzoek indient om tot de Christelijke Gemeente toegelaten te worden. Op vrijdag 26 augustus 1763 wordt Christiaan (20 jaar oud) gedoopt in de Westerkerk.¹²

Op 19 september 1779 dient deze Christiaan een rekest in bij de Sociëteit van Suriname¹³ (waarover later meer). In dat rekest stelt Christiaan 'dat hij *suppl: na zijn beste weten in den Jare 1762 met eenen Mol zijne toenmalige Meester uit bovengem: Colonie herwaerts, en wel te Amsterdam gekomen zijnde en korte na deszelfs terugkomst voornoemde zijnen meester zijnde komen te overleijden*'. Het kan bijna niet anders dan dat de Christiaan van de doop en die van het rekest de 'neger' Augustus is die zijn meester op diens reis naar Amsterdam vergezelde.

Wat wij tot nu toe van Christiaan hebben gevonden is dat hij geboren is op de plantage L'Avantuur als zoon van Rosalien. Na het overlijden van Hester Adamse is Rosalien met haar zuigeling overgeschreven naar de plantage Molhoop. Zij verbleven toen in de Kerkstraat in Paramaribo, waar Amelia Bertrand woonde. Bij de inventarisatie in 1753 draagt hij de naam August. Op 24 juni 1761 reist hij met Willem Gerard Moll mee naar Amsterdam. Daar wordt hij op 26 augustus 1763 gedoopt in de Westerkerk.

Verdere levensloop

Elf maanden na de doop van Christiaan overlijdt Willem Gerard Moll.¹⁴ Christiaan moet op zoek naar een andere betrekking. Welke baan of banen Christiaan na de dood van Moll heeft gehad, weet ik (nog) niet. We vinden hem weer terug in de bronnen in de jaren 1768, 1770 en 1772. In 1768 staat Christiaan als nummer 88 vermeld op het 'Borderel van de Zuijvere Gages van de Officieren en Matrosen op 's Lands Fregat de Jonge Prins onder Commando van den Capitain van Bijland >>

Gedistineerd ter Kruijs togt van de Oost Indische Retour vloot ten Jaren 1768 van den 28 April 1768 tot den 30 Septemb 1768 Zuijvere Gages'.¹⁵

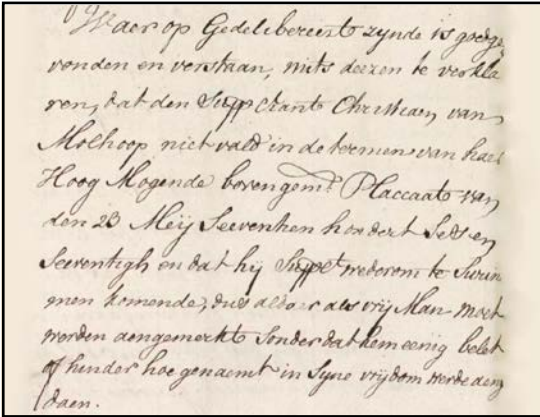
Ter toelichting: In het voorjaar van 1770 besloten de Staten-Generaal vanwege de aanhoudende conflicten met de 'roofstaten' aan de noordkust van Afrika om een groot eskader uit te rusten met bestemming Middellandse Zee. Zes grote lineschepen maakten er deel van uit. De admiraliteit van Zeeland besloot het lineschip Zierikzee te sturen, bewapend met 64 stukken en bemand met 350 koppen. Eind november hadden wervings-officieren voor de Zierikzee al driehonderd van de benodigde 350 bemanningsleden geworven. Onder hen bevond zich Christiaan van Molhoop, die op 12 november 1770 aanmonsterde.

Na een vertraagde afvaart – er was 'rotkoorts' uitgebroken aan boord van de Zierikzee – sloot het schip zich uiteindelijk aan bij het eskader, dat bij Livorno voor anker lag. Vanuit Livorno werden verschillende kruistochten op de Noord-Afrikaanse kust ondernomen. Op 11 november 1771 vertrok het grootste deel van het eskader via Lissabon richting de Republiek, om op 18 februari 1772 om twee uur 's middags het anker te laten vallen op de rede van Rammekens. Begin maart werd de bemanning 'afgedankt'.

In 1779 dient Christiaan van Molhoop een verzoek in bij de Sociëteit van Suriname, de particuliere onderneming die de kolonie destijds beheerde. Door dat verzoek weten we dat hij toen in dienst was bij Willem August van Sirtema van Grovestins. Van Sirtema zou dat jaar naar Demerara gaan en Christiaan, die hem op die reis zou vergezellen, wilde graag van de gelegenheid gebruik maken om zijn familie in Suriname te bezoeken. Voor zover wij hebben kunnen nagaan betrof dat in ieder geval zijn moeder Rosalina, zijn tante Livia en zijn nichtje Theresa en hoogst waarschijnlijk zijn grootmoeder Flora.

Christiaan wilde dus zijn familie bezoeken, maar hij voorzag een probleem. Hij had Suriname als slaaf verlaten en beschikte niet over een 'brief van vrijdom'. Ondanks het feit dat hij ondertussen gedoopt was en al achttien jaar buiten Suriname leefde, was de kans groot dat hij, wanneer hij de Surinaamse bodem betrad, als slaaf zou worden aangemerkt en als zodanig zou worden behandeld. Christiaan wilde geen enkel risico lopen en diende daarom een rekest in bij de Sociëteit van Suriname, met daarin het verzoek om brieven van vrijdom. Het rekest van Christiaan werd in de vergadering van 19 september 1779 behandeld en leidt tot een duidelijke uitspraak:

*dat hij Supplt, wederom in Surinamen komende, dus aldaer als vrij Man moet worden aangemerkt sonder dat hem eenig belet of hinder hoegenaemt in sijne vrijdom werde aangedaen.*¹⁶

*Waar op Gedelebeent zynde is geord
vonden en verstaan, niet daeren te verkle
ren, dat den Supp. Christiaan van
Molhoop niet valt in de beemans van haer
Hoog Mogende bevingen. Placcaat 1779
den 20 Mey Seventien honderd Leest en
Seventigh en dat hij schippt wederom te Surin
amen komende, dus aldaer als vrij Man moet
worden aangemerkt sonder dat hem eenig belet
of hinder hoe genaemt in sijne vrijdom werde aanged
daen.*

Met deze verklaring op zak vertrekt hij twee maanden later samen met Van Sirtema van Grovestins per schip naar Demerara en Essequibo.¹⁷ Op 19 juni 1780 komt hij vanuit 's-Gravenhage met attestatie (bewijs van lidmaatschap van de kerk) terug in Amsterdam en geeft als adres de Cingel op.¹⁸ Bij wie is onbekend. Zijn vertrek van Amsterdam naar Londen vindt plaats op 21 februari 1788.¹⁹ Bij wie hij tussen 1780 en 1788 in dienst is geweest weten wij (nog) niet.

Baron Nagell's Running Footman, Ozias Humphrey, circa 1795, Coll. Tate Britain, Londen

Het portret

Met dagtekening 21 februari 1788 wordt aan Christiaan een attestatie van Amsterdam afgegeven.²⁰ Als ontvangende gemeente staat Londen vermeld. Christiaan is op dat moment als valet (bediende) in dienst bij Anne Willem Carel baron van Nagell en Ampsen. Van Nagell behoorde tot de vertrouwelingen van stadhouder Willem V en was vanaf 1788 ambassadeur in Londen. Volgens het kerkregister is Christiaan vanaf 21 februari 1788 lidmaat van de gereformeerde kerk.²¹ Hij verblijft bij Baron van Nagell op Hampton Court, in de appartementen naast die van de Prins van Oranje.

>>

In het museum Tate Britain in Londen hangt het portret van een gekleurde man, van de hand van Ozias Humphrey. De geportretteerde is, volgens het naambordje, de 'Running Footman' van Anne Willem Carel baron van Nagell van Ampsen. De tot dusver anonieme zwarte man is zonder enige twijfel de in Suriname geboren Christiaan van Molhoop, die zich door verschillende oorzaken heeft kunnen ontworstelen aan zijn milieu. Na een waarschijnlijk turbulente tijd aan boord van de Jonge Prins en de Zierikzee kwam zijn leven in Europa in een rustiger vaarwater en heeft hij meesters gediend die zich tot in de hoogste kringen bewogen.

Op 1 mei 1803 keert Anne Willem Carel baron van Nagell en Ampsen terug naar Nederland.²² Christiaan meldt zich vervolgens aan als lidmaat van de kerk in Lochem. In de Nederlandse volkstelling van 1813 komt hij voor als personeel bij de familie Van Nagell: 'Molhoop, Christiaan, Valet, age inconnue'.²³

Het einde

Op 8 december 1816 doen Arend Florijn, timmerman, en Derk Nijen Ampsen, landbouwer, aangifte van het overlijden van Christiaan van Molhoop op

het kasteel Ampsen. Volgens hun aangifte was Christiaan 'oud drie & tagentig Jaaren²⁵ geboortig van Paramaribo in Surinamen' en hij was 'op den zevenden deezer des namiddags om drie Uuren op den huize Ampsen Gemeente Laren, Waar ook de beide Comparanten woonagtig zijn, [...] Overleden'. De akte is getekend door 'den Eersten Comparant en ons, terwijl den tweeden comparant verklaarde niet te kunnen schrijven'. Christiaan wordt begraven als Kristiaan Mou, met slechts een laken van twee gulden.²⁶

Terugblik

Het is ons gelukt om de door Ozias Humphrey geschilderde flamboyante 'Running Footman' van Anne Willem Carel baron van Nagell van Ampsen een naam te geven. Wij hebben de plantage waar hij geboren is weten te achterhalen en zijn erin geslaagd zijn levensloop in kaart te brengen. Veel valt nog te vertellen over vondsten die zijdelings met dit verhaal te maken hebben. Misschien kom ik daar in een volgende publicatie op terug. Terugziende ben ik blij dat wij een interessante man, die in Suriname in slavernij is geboren, aan de vergetelheid hebben kunnen ontrukken.

Noten

- 1 Dit artikel bouwt voort op een eerder van mijn hand verschenen artikel dat is gepubliceerd in GEN jaargang 27, nummer 2 van juni 2021. Grote dank ben ik verschuldigd aan Henk van der Mast, die mij maandenlang heeft geholpen met het uitpluizen of de feiten met betrekking tot dit ingewikkelde onderzoek in het slavernijverleden wel kloppen.
- 2 SAA (Stadsarchief Amsterdam), inv 376 arch Ned. Herv. Gem. Kerkenraad.
- 3 Idem.
- 4 NA_1.05.11.16_9_0101 (Nationaal Archief Nederland, archiefinventarisnummer 1.05.11.16, inventarisnummer 9, scan 101) en NA_1.05.03_133_0287.
- 5 NA_1.05.11.14_179_0053.
- 6 NA_1.05.11.14_179_0080.
- 7 NA_1.05.11.14_194_0811.
- 8 NA_1.05.11.14_25_0010.
- 9 NA_1.05.11.14_33_0599.
- 10 NA_1.05.11.14_31_0239.
- 11 NA_1.05.03_205_0065.
- 12 SAA DTB 5001 111.
- 13 NA_1.05.01.02_86_0771.
- 14 Diverse bronnen o.a. SAA 5005 131.
- 15 MdbZA_508_7983_200 (Middelburg Zeeuws Archief, rekenkamer C 508, inv. 7983, scan 200).
- 16 NA_1.05.01.02_86_0771.
- 17 NA_1.05.01.02_86_0771.
- 18 NA_1.05.01.02_434_0267.
- 19 SAA 378 Ned. Herv. Gem. 696.
- 20 SAA 378 Ned. Herv. Gem. 720.
- 21 Zie voetnoot 20.
- 22 Register of the Attestations Or Certificates of Membership London.
- 23 Nederduits Gereformeerde Gemeente Lochem Lidmatenboek periode 1723-1829.
- 24 1076 Plaatsingslijst van het archief van het Bevolkingsregister Laren(1813-1971) inv. 77.
- 25 Zoals wel vaker voorkomt is men bij het opgeven van iemands leeftijd niet altijd even zorgvuldig. Volgens onze berekening is hij dan drieënzeventig jaar.
- 26 Collectie Retro-acta van de Burgerlijke Stand Lochem (1582-1833) 1076.

Het beheer van de Gemene Weide door de bewoners van 's Landsgrond

Henk Muntjewerff

De namen van de Weidestraat en de Gemenelandsweg in Paramaribo en ook die van het gesticht Lansigrón herinneren ons aan een ver verleden. In de achttiende en negentiende eeuw zorgden de bewoners van 's Landsgrond voor het onderhoud van de Gemene Weide. Over deze gemeenschappelijke weide en het ontstaan van de landsgrond, de beampten, landsslaven en wie er verder kwamen te wonen, en de ontwikkelingen die hebben geleid tot de oprichting van 's Lands Weldadigheidsgesticht, gaat dit artikel.

Een gemene weide

Oorspronkelijk was het Onafhankelijkheidsplein een gemene weide in de nederzetting Paramaribo, waar de inwoners hun vee vrij lieten grazen. De weide was er voor gemeenschappelijk gebruik en het bezit van de 'geburen': de omwonenden. De naam Burenstraat verwijst hier nog naar. Rond 1800 graasden er nog altijd koeien op het Plein. Door de groei van de nederzetting vanaf 1683 moesten er nieuwe weiden worden aangelegd. Eerst op de rits en later ook buiten de nederzetting, ten zuiden en ten westen van Paramaribo. Dit op kosten van alle Europese inwoners, de 'burgers'.¹

Kaarten van deze weiden ontbreken en zelfs bij tijdgenoten was het vaak onduidelijk welke weiden gemeenschappelijk waren.² Weide en savane zijn overigens synoniemen. Het in de literatuur gemaakte onderscheid tussen deze begrippen is dan ook misplaatst. Zo is de oude naam voor de Weidestraat, de Savane- of Weidestraat.³ De burgers waren zelf verantwoordelijk voor het onderhoud van die gemene weide, dat ging een tijd goed, maar in 1696 wilden ze niet langer hun huisslaven daarvoor inzetten.⁴

Gezicht van Paramaribo in de Colonie van Surinamen, verbeeldende het gedeelte langs de Rivier en het Plein, Johan Antonie Kaldenbach, naar J.H. Hottinger, 1770 – 1818, collectie Rijksmuseum⁵

De Gemene Weide

De instelling van een onderhoudsfonds in 1696 voor de gemene weide vormde het begin van het einde van het gemeenschappelijk eigendom en het vrije gebruik door de inwoners. Voortaan moest er betaald worden voor het weiden van vee. Door het heffen van weidegeld, een vergoeding per paard of koe op de weide, en introductie van invoerrecht op vee, waardoor de Engelse kapiteins moesten meebetalen, kon de aankoop van zes slaven bekostigd worden. Daarnaast keurden de burgers

tingheffingen werden geregistreerd en betaald.¹⁵ Niet langer was de paardenknecht alleen de baas, hij moest een landsdirecteur naast zich dulden. Voor de namen van de landsdirecteuren van 1723 tot en met 1874 zie bijlage 2 bij dit artikel.

Landsdirecteur

Als officier van de Landsgrond was de opzichter van de landsslaven verantwoordelijk voor hun kost en onderdak. Voortaan droeg de landsdirecteur zorg voor het onderhoud en het schoonhouden van de weiden. Maar niet alleen dat. Hij en zijn mensen waren ook belast met het onderhoud van bomen, trezen, bruggen en straten van Paramaribo. Naast een jaarloon van f 250,- (1727), f 300,- (1733), f 400,- (1740-1755), f 500,- (1785), f 1.000,- (1797-1804), had de landsdirecteur vrije woning op de Landsgrond.

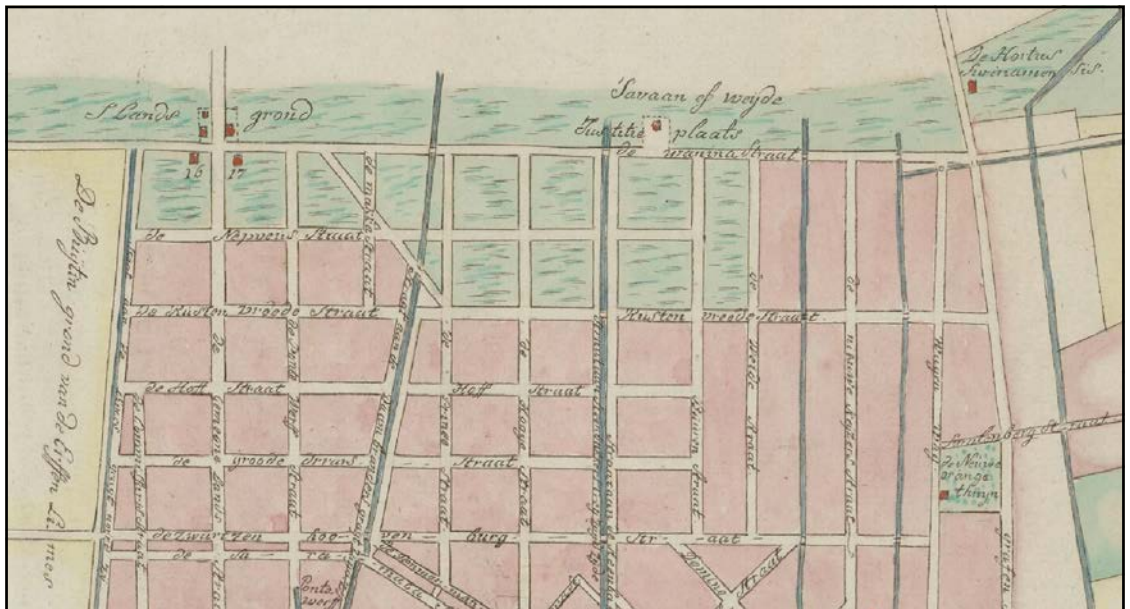
De landsdirecteuren waren veelal geboren in Suriname en bij aanvang rond de 30 jaar oud. Ze waren eerder militair geweest (Koks, Meyer),

directeur Societeitsgrond (C. Vogelaar), chirurgijn (C.H. Vogelaar), commis van het Magazijn van vivres (Orchemont, de Lalieu), landmeter en tevens directeur Landsgebouwen (Timme, Hiemcke), of plantagedirecteur (Ruhle, Jochems).

De aanstellingstermijn van vier jaar werd door de meesten volbracht. Doch enkelen moesten voortijdig afscheid nemen wegens dronkenschap of slecht gedrag (Neeven, du Bruyel), slechte behandeling van de slaven (C. Vogelaar) of ongeschiktheid (Hiemcke). Anderen overleden in functie (Meyer, Timme, Ruhle) of gingen met pensioen (Jochems).

Landsgrond Boniface

De kostgrond aan de Kwattaweg raakte in de loop der tijd uitgeput en de weiden zelf waren voor een groot deel uitgegeven als erven aan de burgers. In 1769 werd de oude Landsgrond verlaten en kon een nieuwe Landsgrond en Gemene Weide worden ingericht op de buitengrond Boniface aan de

Fragment van de kaart van Moseberg van Suriname en Paramaribo, 1801¹⁹

oostzijde van de Wanicastraat. Het landhuis werd directeurswoning met tuin en moestuin. Maar de grond werd vervolgens toch weer uitgegeven als erven, ditmaal voor het Vrijcorps. Daardoor kwam de rest van de Landsgrond uiteindelijk te liggen aan de westzijde van de Wanicastraat, waar grond van Fernandes was gekocht. Hier stonden de huizen en gebouwen voor de bewoners van 's Landsgrond Boniface.¹⁸

Assistent-directeur

Door de toegenomen werkzaamheden vanaf 1775 had de landsdirecteur behoefte aan een assistent, direct onder zijn gezag, in plaats van de functionaris die zelfstandig de drie ambten van paardenknecht, bullevanger en boomsnoeier uitoefende.²⁰ Deze assistent van de landsdirecteur, ook wel tweede landsofficier of blankofficier genoemd, kwam er in 1779. Op een jaarloon van f 600,- en vrije woning bij de houtmarktmeester.

Doordat men de fout maakte de instructies van de drie ambten samen te voegen, bleef de nieuwe assistent Kalden zich als een gelijke van de directeur gedragen.²¹ Begin 1782 volgde daarom zijn ontslag. Met de aanstelling van Crol als blankofficier in 1786 op een jaarloon van f 500,- en vrije woning op de Landsgrond, leek het probleem ondervangen. De laatste blankofficier was de in Suriname vrijgeboren A.G. de Para in 1797. Voor de namen van de assistent-directeuren van 1779 tot en met 1801 zij bijlage 1 bij dit artikel.

Bewoners 18e eeuw

De bewoners van de Landsgrond waren niet alleen werkzaam voor de Gemene Weide, maar werden ook ingezet bij de aanleg en het onderhoud aan de expanderende stedelijke infrastructuur als gevolg van stadsuitbreidingen. Hierdoor was er een continu gebrek aan voldoende landsslaven. Aankoop van werkkrachten was meestal te duur, maar het inhuren per karwei bleek wel mogelijk.

Alleen voor de jaren 1771, 1773 en 1779 zijn personeelslijsten bewaard gebleven. Iedere lijst is een opsomming van voornamen, zonder leeftijd, maar met functie.²² Hierdoor weten we waar de landsslaven werkten en wat hun werkzaamheden waren: één of twee bastiaans, werkbazen die als meewerkend voorman de werklieden, mannen en vrouwen, aanstuurden op het veld en in de stad, een huismeid voor toezicht op de jongens en meisjes, een wagenknecht en een koewachter. Verder werden de mannen uitbesteed aan de brandwacht, de burgerwacht, de organist, de timmerbaas, de doodgraver of de deurwaarders. Volgens een werklijst uit 1799 was de koewachter toen een vrouw die bij Poelepantje op het vee paste.²³

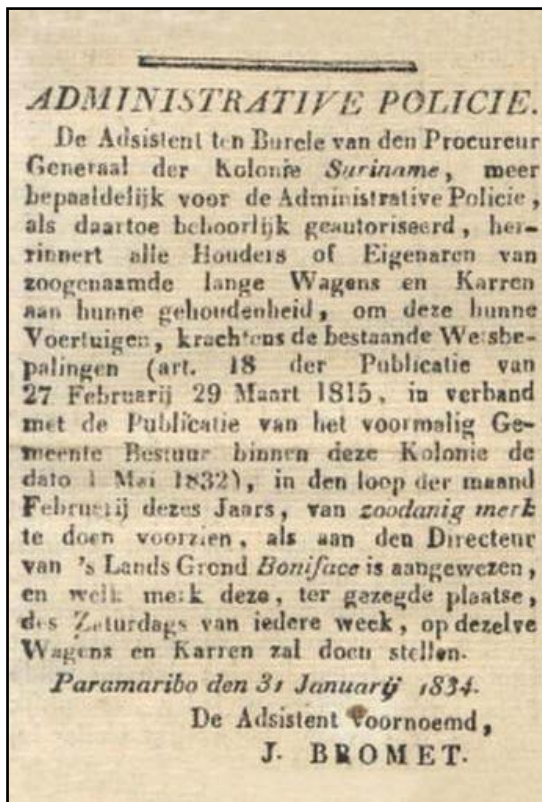
De landsslaven komen buiten die lijsten slechts sporadisch voor in de archieven. Zoals Pieter van 's Landsgrond die was weggelopen en in mei 1770 werd opgehangen. Is hij dezelfde als Peter van 's Landsgrond (of de gemene weide) die in 1736 enige tijd op fort Zeelandia in de boeien zat en gestraft werd met zweep en Spaanse bok? We weten het niet.²⁴ Of Geluk van de Gemene Weide die voor het doodschieten van een koe in 1792 voortaan als 'bandit' verder moest werken voor de Landsgrond.²⁵

'Banditen slaaven' was de benaming voor veroordeelde slaven die levenslang, in de boeien geslagen, moesten werken voor de Sociëteit. Vanaf 1753 gebeurde dit op fort Nieuw Amsterdam.²⁶ Vanaf 1769 werkte ook een tiental 'banditen' voor de Gemene Weide. Soms verbleven ze maar tijdelijk op de Landsgrond.

De raad fiscaal bepaalde wat er moest gebeuren met de door Marrons opgebrachte weglopers, die volgens de met hen gesloten vredesverdragen aan de Sociëteit werden overgedragen. Meestal werd dit een werkstraf als 'bandit', 'tot de ketting gecondemneert'.²⁷ Deze door de Marrons overgedragen personen bleken in toenemende mate oud en gebrekkig te zijn. Daarom werd in

>>

1785 besloten ze niet langer naar fort Nieuw Amsterdam te sturen, maar naar de Landsgrond Boniface, om daar als 'bandit' te werken. Ze werden formeel eigendom van het Land, de oude eigenaars hadden het nakijken. In 1788 werd echter besloten ze toch weer aan de eigenaren terug te geven.

Surinaamsche Courant, 1 februari 1834²¹

Landsdirecteur in de 19e eeuw

De eerste landsdirecteur nieuwe stijl, zonder blankofficier, was A.G. de Para in 1802. Hij is daarmee de enige die binnen het kantoor van de Gemene Weide promotie maakte van blankofficier naar directeur van 's Landsgrond en gemene weiden. Hij bezat een huis in de Gravenstraat, een huis in de Keizerstraat en twee erven in Kauknie.²⁹

Vanaf 1815 is de landsdirecteur tevens hulpambte- naar bij de Administratieve Politie, belast met de registratie van voertuigen en het levensonderhoud van de krankzinnigen op het Piket.³⁰ Het jaarloon bedroeg vanaf 1827 f 800,- plus f 200,- voor de extra taken. De landsdirecteuren hielden het in deze periode lange tijd vol. Sommigen kozen na verloop van tijd voor een andere baan (Fränkel, Faverey, Kessel), anderen werden op wachtgeld gesteld (Bauer, Gelderlin, Schenkel,) of overleden in functie als landsdirecteur (De Para, Comvalius).

Bewoners 19e eeuw

Voor de Landsgrond Boniface vinden we alleen voor de jaren 1851-1859 inschrijvingen in het slavenregister. Dit register en de inventarislijsten van het personeel uit 1833³², 1835³³ en 1846³⁴ geven echter een onvolledig beeld. Hierdoor is het niet gemakkelijk van alle bewoners vast te stellen of en wanneer zij vrijgelaten zijn.

Bij een controle in 1859 van de slavenregisters door de procureur-generaal bleken er personen op 's Landsgrond te wonen die er helemaal niet thuishoorden. Zoals Marianne, wiens moeder Beatrice (Afrikaanse naam Apimba) was weggelopen bij Gompert P. Heilbron. Marianne (1814-1858) was in vrijheid in het bos geboren en had daar vier kinderen gekregen met Hannibal van de grond Twee Kinderen. Op 4 mei 1850 waren Hannibal met Marianne en twee van hun kinderen opgepakt door een visser in de Grani-kreek. Op 5 augustus 1856 werden de andere kinderen door een visser opgebracht.

De erfgenamen van Heilbron dreigden met een rechtszaak om het eigendomsrecht van Marianne. Daarop werd Marianne met haar gezin tijdelijk naar 's Landsgrond overgebracht. Op de Landsgrond werden nog vier kinderen geboren, die echter jong overleden. Tot een rechtszaak kwam het niet, maar hun vrijheid bleef ook uit. Dat verzuim werd in 1859 rechtgezet, toen alleen de vier in het bos geboren

kinderen nog in leven waren. Besloten werd dat ze geen slaven waren. Een manumissie was dus niet nodig, en ze moesten in het burgerregister worden ingeschreven. De kinderen Cornelis Geduld (1835-1869), Johannis (1837-1890), Onverwacht (1840) en Gratia (1846-1912) kregen de familienaam Zaandam.³⁵

Vrije arbeiders

In 1824 werd een aantal opvarenden van het door de Engelsen in Paramaribo opgebrachte Franse slavenschip La Légère ondergebracht op de Landsgrond Boniface, in afwachting van een besluit over hun vrijlating.³⁶ In 1835 stonden er 65 'vrije arbeiders' op de inventarislijst, van wie er uiteindelijk 45 in 1846 hun 'certificaat van manumissie' ontvingen. De 'vrije arbeiders' waren als vuilnismannen werkzaam geweest voor Landsgrond Boniface.³⁷ Vooral de moeders met kinderen konden eenvoudig worden teruggevonden in de manumissies van de 'vrije arbeiders'.

De in 1846 aan de voormalige vrije arbeiders toegekende familienamen zijn: Aalter, Alblas, Asten, Bommel, Berg, Bontel, Jabeek, Odoorn, Schaft, Schaijk, Schoten, Sittard, Sluis, Smilde, Sprang, Stedum, Techop, Tonge, Uden³⁸, Uitgeest, Uitwijk, Ulrum, Urk, Veghel en Vianen.³⁹

Landsslaven

In 1835 stonden er 74 landsslaven op de inventarislijst van Boniface, van wie er 30 ook in 1851 nog in het slavenregister staan. Opvallend is het grote aantal van 37 zieke personen in 1835. Naast de veldwerkers onder het toezicht van een bastiaan waren er een boomsnoeier, een koewachter, wagenknechten en tuinmannen. Daarnaast waren mannen uitbesteed aan het gerechtshof, het piket, de cipier, de Nieuwe Oranjetuin en bij de brug op Combé. Een tweede bastiaan had het toezicht op het huishouden. In 1851 waren er 60 landsslaven op de Landsgrond woonachtig, waarvan er 6 geboren waren op

Boniface tussen 1835 en 1851. In de slavenregisters staan geen functies.

Tussen 1851 en 1859 overleden er 29 personen en werden er vier kinderen op Boniface geboren. Door negen manumissies in 1853, 1859 en 1862, wegens goed gedrag en dienstbaarheid, liep het aantal landsslaven verder terug. Mogelijk overleden er nog personen tussen 1859 en 1863. Bij de emancipatie in 1863 ontbreekt de vermelding van het gouvernement als eigenaar, vermoedelijk omdat aan het gouvernement geen compensatievergoeding werd uitgekeerd. Aangezien de Landsgrondbewoners Paramaribo als woonplaats hebben, is getracht de personen in het slavenregister van 1859 onder de geëmancipeerden zonder eigenaar in Paramaribo terug te vinden. Uiteindelijk werd zo van 24 personen op de Landsgrond Boniface bekend welke familienaam ze bij de emancipatie in 1863 kregen.

De bij de manumissies van de bewoners van Boniface toegekende familienamen zijn: Dompik, Linthof, Roep, Scheffel, Scheuerman en Valius.⁴⁰

De bij de emancipatie in 1863 aan de bewoners van Boniface toegekende familienamen zijn: Appenthal, Bootensee, Eminger, Faullenzler, Glock, Krieg, Lapol, Licht, Olberg, Roep en Wahle.⁴¹

Bewoners na de Emancipatie

De geëmancipeerden van Boniface vonden veelal een nieuwe woonplaats in de wijk Frimangron en in hun plaats kwamen op Boniface andere bewoners.

Vanaf 1 juli 1863 worden er noodgedwongen werklozen, wezen en ouderen op de Landsgrond Boniface opgevangen. Niet langer was de zorgplicht van de voormalige slaveneigenaren een vanzelfsprekendheid. Met name ouderen werden aan hun lot overgelaten. In 1867 woonden er 22 werklozen, 29 weeskinderen en 80 ouderen. In 1868 spreekt men niet meer van werklozen, de voormalige werklozen hadden een werkovereenkomst gesloten of waren invalide verklaard.⁴²

>>

Met het einde van het Staatstoezicht in 1873 verwachtte men een verdere toeloop. Dat resulteerde in dat jaar in de oprichting van het 'Lands Weldadigheids Gesticht 's Landsgrond Boniface' voor de huisvesting van wezen, ouderen en invaliden.⁴³

Onderdak voor verschillende groepen

De bewoners van 's Landsgrond waren aanvankelijk speciaal voor de arbeid aan infrastructurele werken aangekochte slaven. Later kwamen daar levenslang gestrafte slaven en illegaal als slaaf aangevoerde Afrikanen bij. Wanneer men even niet wist wat aan te vangen met een groep slaven, kwam vanaf 1769

al snel de Landsgrond Boniface in beeld. Zonder dat het een opvanghuis was, bood de nabij Paramaribo gelegen Landsgrond voor deze heel verschillende groepen toch een onderdak. Als een direct gevolg van de emancipatie werd de Landsgrond per 1 juli 1873 een gesticht voor de huisvesting van wezen, ouderen en invaliden.

Een lijst van bewoners van Boniface in de 18e en 19e eeuw, voorzover hun namen door mij achterhaald konden worden, zal via AlleSurinamers.org, de bronnenwebsite van de Stichting voor Surinaamse Genealogie, beschikbaar gesteld worden.

Bijlage 1

Lijst van paardenknechten (tot en met 1775) en assistent-directeuren (vanaf 1779)

voornaam	achternaam	geb.	overl. ⁴⁴	vanaf ⁴⁵	tot en met
Jochem	Oldenhoff. ⁴⁶		18 feb 1727	apr 1703	dec 1707
	onbekend. ⁴⁷			1708	1716
Pieter	Schonenberg		10 sep 1729	jan 1717	1721
Benedictus	Michiels. ⁴⁸		1 okt 1733	1722	sep 1733
	post vacant			okt 1733	jun 1734
Jan Jacob	Engel. ⁴⁹			jul 1734	jan 1735
	post vacant			feb 1735	febr 1736
Christiaan	Schröder. ⁵⁰			apr 1736	nov 1740
Johannes Jochem	Wiel. ⁵¹			dec 1740	okt 1742
Jan Frederik	Knuffel. ⁵²			nov 1742	sep 1747
Hendrik	Albregt. ⁵³			okt 1747	mei 1753
Jan Jacob	Bekker. ⁵⁴			jun 1753	okt 1754
Johan Elias	Dreyschell. ⁵⁵	1726		okt 1754	jun 1759
Johannes	Ludewig. ⁵⁶	1723		aug 1759	aug 1763
Poppe	Jansen. ⁵⁷			aug 1763	nov 1766
Christoffel	Reneker. ⁵⁸		aug 1767	dec 1766	aug 1767
J.M.	Schröder. ⁵⁹		dec 1769	sep 1767	dec 1769

Fredrik Coenraad	Bekker. ⁶⁰		aug 1772	jan 1770	aug 1772
Fredrik	Godschalk. ⁶¹		dec 1772	aug 1772	dec 1772
Adolph	Hulsewie. ⁶²			jan 1773	feb 1774
J.B.	Stark. ⁶³			mrt 1774	apr 1775
	post vacant			mei 1775	aug 1778
Louis	Kalden. ⁶⁴	1742	na 1797	sep 1779	jun 1782
	post vacant			jul 1782	dec 1785
Jan Jacob	Crol. ⁶⁵			jan 1786	dec 1796
Joachim Frederich	Leue			jan 1797	feb 1797
Adriaan	Mensendijk			mrt 1797	okt 1797
A.G.	de Para. ⁶⁶	1755	15 nov 1808	nov 1797	dec 1801
	post vacant			1802	1828

Bijlage 2

Lijst van landsdirecteuren⁶⁷

voornaam	achternaam	geb.	overl. ⁶⁸	vanaf ⁶⁹	tot en met
Alexander	Kocks. ⁷⁰		na 1731	mei 1723	sep 1727
Nicolaas	Neeven. ⁷¹	1696	na 1741	okt 1727	nov 1731
Jan	Meyer.			dec 1731	jan 1733
Frans Gerard	du Bruyel. ⁷²	1709	20 aug 1760	feb 1733	jan 1735
Willem	Daams. ⁷³			feb 1735	nov 1739
Carel	Vogelaer. ⁷⁴			dec 1739	jul 1743
Samuel	Dieulefit. ⁷⁵		29 dec 1763	aug 1743	jul 1750
Jacob	Hoderman. ⁷⁶		23 jan 1756	aug 1750	jun 1755
Christiaan Hendrik	Vogelaar. ⁷⁷		21 jan 1769	jul 1755	jan 1758
Jean	D'Orchemont. ⁷⁸		27 mei 1772	feb 1758	mei 1762
Jan Francois	de Lalieu. ⁷⁹	1729		jun 1762	nov 1771
Andreas Christiaan	Horby. ⁸⁰	1736	12 nov 1780	dec 1772	jun 1779
Carl Ludewich	Timme. ⁸¹	1725	20 aug 1792	jul 1779	aug 1792
Matthijs	Ruhle. ⁸²	1739	mrt 1795	sep 1792	mrt 1795
J.N.	Jochems. ⁸³		voor 1806	apr 1795	dec 1799

>>

Albrecht Helmuth	Hiemcke. ⁸⁴	1770	16 apr 1839	jan 1800	dec 1801
A.G.	de Para. ⁸⁵	1755	15 nov 1808	jan 1802	nov 1808
Johan Adriaan	Bauer. ⁸⁶		1 sep 1823	dec 1808	1816
Adriaan Johannis	Comvalius sr. ⁸⁷	1786	27 aug 1835	1817	aug 1835
Marcus Johannes	Gelderlin ⁸⁸	1774	na 1857	sep 1835	sep 1846
Hendericus	Schenkel. ⁸⁹	1805	2 apr 1856	nov 1846	jul 1854
B.F.A.	Fränkel. ⁹⁰	1809		aug 1854	aug 1854
Jean Francois	Faverey jr. ⁹¹	1823	14 sep 1868	sep 1854	jun 1856
Georg Friedrich	Kessel. ⁹²	1812	14 jan 1884	jul 1856	nov 1874

Noten

- 1 SvS, inv.nr.134, scan 488 en 490, resolutie gouverneur, 8 mei 1739 ; SvS, inv.nr.266, scan 395, gouverneur aan directeuren, 30 mei 1739 ; SvS, inv.nr.332, scan 67-68, gouverneur aan directeuren, 16 mei 1767 ; Vergelijk Chr. Buiks, Laatmiddeleeuws landschap en veldnamen in de Baronie van Breda (Assen, 1997), p.152: gemeynthe.
- 2 SvS, inv.nr.30, scan 380-381, resolutie directeuren, 21 december 1738 ; SvS, inv.nr.134, scan 488 en 490, resolutie gouverneur, 8 mei 1739.
- 3 SvS, inv.nr.158, scan 181, resolutie gouverneur, 12 december 1766 ; Nationaal Archief, 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv.nr.122A, scan 70-77, approbatie warrants 21 juni 1795.
- 4 SvS, inv.nr.127, scan 64-65, resolutie gouverneur, 17 september 1696.
- 5 Permanente link: <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.234445>.
- 6 SvS, inv.nr.127, scan 64-65, resolutie gouverneur, 17 september 1696 ; SvS, inv.nr.127, scan 67, resolutie gouverneur, 10 november 1696 ; SvS, inv.nr.127, scan 78, resolutie gouverneur, 7 januari 1697.
- 7 SvS, inv.nr.127, scan 83-84, resolutie gouverneur, 13 maart 1697 ; SvS, inv.nr.127, scan 209-210, resolutie gouverneur, 15 juli 1701 ; SvS, inv.nr.127, scan 261, resolutie gouverneur, 7 april 1703.
- 8 SvS, inv.nr.133, scan 290, resolutie gouverneur, 1 december 1734: instructie.
- 9 SvS, inv.nr.132, scan 50, resolutie gouverneur 2 mei 1725 ; SvS, inv.nr.133, scan 594, resolutie gouverneur, 31 juli 1736.
- 10 SvS, inv.nr.144, scan 56-59, resolutie gouverneur, 9 maart 1752.
- 11 SvS, inv.nr.131, scan 151, resolutie gouverneur, 18 april 1721.
- 12 Suriname Heritage Guide, Cartografische info, 316 Rijweg naar Kwatta, Wagenweg 1722-02 Paramaribo archief 316.jpg. ; SvS, inv.nr.131, scan 337, resolutie gouverneur 1 mei 1723.
- 13 https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/4.VEL/invnr/1721/file/NL-HaNA_4.VEL_1721.
- 14 Het Land is de lokale overheid van de kolonie Suriname.
- 15 SvS, inv.nr.187, scan 236-237, bekendmaking Gouverneur en Raden, 2 mei 1725.
- 16 SvS, inv.nr.132, scan 201, resolutie gouverneur, 29 januari 1727.
- 17 Dit is de kostgrond voor de Sociëteitsslaven van de landsheer, de Sociëteit van Suriname, eigenaar van de kolonie.
- 18 Henk Muntjewerff, Het beloofde land, de lotgevallen van de vrije mannen van Frimangron, in: Wi Rutu jrg. 21 nr.2 juli 2021.
- 19 https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/4.VEL/invnr/1679A/file/NL-HaNA_4.VEL_1679A
- 20 SvS, inv.nr.196, scan 156, notulen Gemene Weide, 10 augustus 1775.

- 21 SvS, inv.nr.171, scan 330, resolutie gouverneur, 27 augustus 1779 ; SvS, inv.nr.171, scan 340-342, resolutie gouverneur, 30 augustus 1779: instructie.
- 22 SvS, inv.nr.412, scan 114-118, notulen Commissie van Kleine Zaken, 5 december 1771 ; SvS, inv.nr.196, scan 9-16, notulen Gemene Weide, 14 augustus 1773 ; SvS, inv.nr.196, scan 151-155, notulen Gemene Weide, 10 augustus 1779. Opgesteld bij overdracht nieuwe directeur.
- 23 NA, 1.05.10.02 Hof van Politie, inv.nr.144, notulen 23 december 1799, met bijlage scan 547, werkzaamheden landsgrond van 16 t/m 21 december 1799.
- 24 SvS, inv.nr.162, scan 68, resolutie gouverneur, 14 mei 1770 ; SvS, 269, scan 169 en 172, boek van gedetineerden in Fort Zeelandia, arrest-rekening 24 juni en 3 augustus 1736.
- 25 SvS, inv.nr.180, scan 397, resolutie gouverneur, 27 februari 1792.
- 26 SvS, inv.nr.145, scan 187, resolutie gouverneur, 13 december 1753.
- 27 Wim Hoogbergen, Vredesverdragen met de Marrons, in: OSO, (1992), p.141-154.
- 28 SvS, inv.nr.177, scan 204, resolutie gouverneur, 30 augustus 1785 ; SvS, inv.nr.196, scan 257, notulen Gemene Weide, 6 september 1785 ; SvS, inv.nr.179, scan 120-121, resolutie gouverneur, 4 augustus 1788.
- 29 <https://www.concordansparamaribo.info/huizen/huis-en-erf-eigenaren-1782-1807-1816>.
- 30 NA, 1.05.10.02 Hof van Politie, inv.nr.226, scan 286-313, Besluit 27 februari 1815, Proclamatie P.B. Bonham, 29 maart 1815.
- 31 <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010669802:mpeg21:a0002>.
- 32 NA 1.05.11.13, Commissie tot de Zaken der Nieuwe Wees-, Curatele- en Onbeheerde Boedelkamer en haar opvolgers, inv.nr.521A, Generale sterkte der Gouvernements slaven, op den 1e januari 1833 ; scans 163-174 Boniface.
- 33 NA 1.05.08.01, Gouverneur-Generaal West-Indische Bezittingen, inv.nr.603, scan 49-54, 'Generale lijst der aanwezig zijnde slaven en vrije arbeiders op 's Landsgrond Bonifacius op den 3 september 1835'. Opgesteld bij overdracht nieuwe directeur.
- 34 NA 1.05.11.06, Commissariaat voor de Inlandse Bevolking van Suriname, inv.nr.88, scans 113-133, Nominative-Staat der Gouvernements-slaven : zonder 'vrije arbeiders'. Opgesteld bij overdracht nieuwe directeur, najaar 1846.
- 35 NA 2.10.02, Ministerie van Kolonien 1850-1900, inv. nr.6836, Gouvernementsjournaal Suriname, 1859, scan 276, no.1664 Gouvernements Resolutie 20 december 1859 no.1 ; scan 283: familie Zaandam.
- 36 Okko ten Hove en Carla Bakker, 'Vrije arbeiders' in Suriname, in: Wi Rutu jrg 13 nr.1, juli 2013.
- 37 Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde kolonien, bijzonder betreffende de vrijlating der slaven (Utrecht 1844), p.205.
- 38 Okko ten Hove, Etnische herkomst van de 'vrije arbeiders' in Suriname, in Wi Rutu jrg 15 nr.1, juli 2015, p.56.
- 39 Hove, Okke ten, Index Suriname: Vrijgelaten slaven en hun eigenaren (Manumissies 1832-1863) [database op www.nationaalarchief.nl]
- 40 Hove, Okke ten, Index Suriname: Vrijgelaten slaven en hun eigenaren (Manumissies 1832-1863) [database op www.nationaalarchief.nl]
- 41 Hove, Okke ten, en Heinrich Helstone, Index Suriname en Nederlandse Antillen: Vrijverklaarde slaven (Emancipatie 1863) [database op www.nationaalarchief.nl]
- 42 Surinaamsche courant en GAB, 21 juli 1866, Landsbegroting ; De West-Indiër, 21 juli 1867 ; De Kolonist, 25 oktober 1868.
- 43 Surinaamsche Courant en GAB, 24 juni 1873, met Gouvernementsblad no. 22, Besluit 21 juni 1873 ; Surinaamsche courant en GAB, 2 mei 1874.
- 44 mede op basis van DTB Suriname.
- 45 alsmede Naamboekje Officieren, 1734-1796.
- 46 SvS, inv.nr.127, scan 261, resolutie gouverneur, 7 april 1703 ; SvS, inv.nr.128, scan 283, resolutie gouverneur, 20 december 1707.
- 47 Het is mogelijk dat Oldenhoff tot 1717 diende.
- 48 SvS, inv.nr.249, scan 325, verklaring 7 mei 1722 ; SvS, inv. nr.132, scan 33, resolutie gouverneur, 30 januari 1725 ; SvS, inv.nr.132, scan 279, folio 741, resolutie gouverneur, 3 december 1727.
- 49 SvS, inv.nr.133, scan 239, resolutie gouverneur, 21 juli 1734 ; SvS, inv.nr.133, scan 317, resolutie gouverneur, 1 februari 1735.

>>

- 50 SvS, inv.nr.133, scan 420, resolutie gouverneur, 26 juli 1735.
- 51 SvS, inv.nr.134, scan 837, resolutie gouverneur, 5 december 1740.
- 52 SvS, inv.nr.135, scan 358, resolutie gouverneur, 21 november 1742 ; SvS, inv.nr.135, scan 399, resolutie gouverneur, 6 december 1742.
- 53 SvS, inv.nr.139, scan 370-371, resolutie gouverneur, 7 oktober 1747.
- 54 SvS, inv.nr.296, scan 54-55, Cassa-Reekeningh van de Gemeene Weyden, voor het jaar 1754.
- 55 SvS, inv.nr.292, scan 624, confessielijst 24 november 1753 ; SvS, inv.nr.307, scan 206, ingekochte goederen Sociëteit, mei-juni 1759: No.24 Joh. Elias Treijschel ; SvS, inv.nr.204, scan 305, gouverneurs journaal, 26 juli 1759.
- 56 SvS, inv.nr.51, scan 179, resolutie directeuren, 7 oktober 1761.
- 57 SvS, inv.nr.205, scan 275, folio 529, gouverneurs journaal, 26 augustus 1763 ; SvS, inv.nr.158, scan 179, resolutie gouverneur, 15 december 1766.
- 58 SvS, inv.nr.158, scan 184, resolutie gouverneur, 15 december 1766.
- 59 SvS, inv.nr.206, scan 146, folio 276, gouverneurs journaal, 12 september 1767.
- 60 SvS, inv.nr.206, scan 426, gouverneurs journaal, 5 januari 1770.
- 61 SvS, inv.nr.412, scan 150, notulen Gemene Weide, 28 augustus 1772 ; SvS, inv.nr.412, scan 159, resolutie CvKZ, 11 december 1772.
- 62 SvS, inv.nr.207, scan 200, gouverneurs journaal, 12 januari 1773 ; SvS, inv.nr.196, scan 36, notulen gemene weide, 23 februari 1774.
- 63 SvS, inv.nr.207, scan 333, gouverneurs journaal, 14 maart 1774 ; SvS, inv.nr.196, scan 46, notulen gemene weide, 25 april 1775.
- 64 SvS, inv.nr.171, scan 330, resolutie gouverneur, 27 augustus 1779 ; SvS, inv.nr.196, scan 216, notulen gemene weide, 21 maart 1782.
- 65 SvS, inv.nr.196, scan 282, notulen gemene weide, 21 december 1785.
- 66 NA 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv.nr.131, scan 72-81, Rekening en bewijs van ontvangsten en uitgaven kantoor Gemene Weide, jan-dec 1797, scan 78 blankofficiers.
- 67 Van de personen op deze lijst waren in ieder geval Matthijs Ruhle, A.G. de Para, Adriaan Johannes Comvalius sr, Marcus Johannes Gelderlin en Jean Francois Faverey jr. van (deels) Afrikaanse afkomst en vrij geboren.
- 68 mede op basis van DTB en BS Suriname.
- 69 alsmede Naamboekje Officieren, 1734-1796.
- 70 SvS, inv.nr.132, scan 201, resolutie Gouverneur en Raden, 29 januari 1727, memorie CvKZ.
- 71 SvS, inv.nr.132, scan 278, folio 740, resolutie gouverneur, 3 december 1727. memorie CvKZ en OdGW ; SvS, inv. nr.132, scan 693, resolutie gouverneur, 27 november 1731.
- 72 SvS, inv.nr.137, scan 237-238, resolutie gouverneur, 8 juni 1745, memorie CvKZ en OdGW.
- 73 SvS, inv.nr.133, scan 322, resolutie gouverneur, 9 februari 1735.
- 74 SvS, inv.nr.134, scan 601, 603, resolutie gouverneur, 11 december 1739, memorie CvKZ als OdGW ; SvS, inv. nr.135, scan 694, resolutie gouverneur, 16 augustus 1743.
- 75 SvS, inv.nr.135, scan 695, resolutie gouverneur, 16 augustus 1743.
- 76 Recueil van egte stukken en bewijzen door Salomon du Plessis, Deel II (1752), 389 ; SvS, inv.nr.296, scan 54, Cassa-Reekeningh van de Gemeene Weyden, voor het jaar 1754.
- 77 SvS, inv.nr.203, scan 44, folio 80, gouverneurs journaal, 20 juni 1755.
- 78 SvS, inv.nr.150, scan 36, resolutie gouverneur, 18 februari 1758.
- 79 SvS, inv.nr.205, scan 148, folio 285, gouverneurs journaal, 26 mei 1762 ; SvS, inv.nr.163, scan 252, resolutie gouverneur, 18 december 1771.
- 80 SvS, inv.nr.412, scan 122-124, notulen CvKZ, 9 december 1771 ; SvS, inv.nr.196, scan 134, notulen Gemene Weide, 25 mei 1779.
- 81 SvS, inv.nr.171, scan 269, resolutie gouverneur, 1 juli 1779 ; SvS, inv.nr.177, scan 262, resolutie gouverneur, 21 december 1785 ; SvS, inv.nr.210, scan 614, gouverneurs journaal, 20 augustus 1792.

- 82 SvS, inv.nr.196, scan 364, notulen gemene weide, 19 september 1792 ; vriendelijke mededeling J.J. Vrij.
- 83 NA 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv.nr.118, jaarnaal van Suriname, scan 42, 8 april 1795 ; NA 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv.nr.110, notulen Raad van Politie, scan 183-184, 186, Memorie 23 december 1799.
- 84 NA 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv.nr.110, notulen Raad van Politie, scan 183-184, 23 december 1799, Memorie ; NA 2.01.28.01, West-Indisch Comité, inv. nr.112, notulen Raad van Politie, scan 136, 13 januari 1802.
- 85 NA 2.01.28.02, Raad der Amerikaanse bezittingen, inv. nr.177B, scan 4, lijst van ambtenaren Gemeene Weyde, circa 1803-1804 ; NA 1.05.10.02 Hof van Politie, inv. nr.156, scan 138, notulen, 12 december 1808 ; vriendelijke mededeling J.J. Vrij.
- 86 NA 1.05.10.02 Hof van Politie, inv.nr.156, scan 162-163, notulen, 22 december 1808 ; NA 2.10.01 Min.v.Kolonien, inv.nr.3601, lijst van overleden personen J.A. Bauwer, lijstnr.32.
- 87 verhuisde in 1817 naar Landsgrond:
<https://www.concordansparamaribo.info/huizen/huis-en-erf-eigenaren-1782-1807-1816> ; NA 2.10.01, Min.v.Koloniën, inv.nr.3599, betaallijsten, scan 10, 1820.
- 88 NA, 2.10.01 Min.v.Kolonien, inv.nr.3368, Gouverneursjournaal, scan 180, GR 31 augustus 1835 no.862 ; NA 2.10.01 Min.v.Kol., inv.nr.3413, Gouverneursjournaal, scan 323, GR 24 september 1846 no.1411 ; NA 2.10.36.22, Stamboek West-Indische Ambtenaren, inv.nr.891, folio 158.
- 89 NA 2.10.36.22, Stamboek West-Indische Ambtenaren, inv. nr.891, folio 50 ; NA 2.10.02 Ministerie van Kolonien, 1850-1900, inv.nr.6815, Gouverneursjournaal, scan 148-150, GR 31 juli 1854 no.1041.
- 90 NA 2.10.36.22, Stamboek West-Indische Ambtenaren, inv nr.891, folio 313.
- 91 NA 2.10.02 Ministerie van Kolonien, 1850-1900, inv. nr.6816, Gouverneursjournaal, scan 262, 30 augustus 1854 no.1192 ; NA 2.10.36.22, Stamboek West-Indische Ambtenaren, inv.nr.891, folio 30 en 151.
- 92 NA 2.10.02 Ministerie van Kolonien, 1850-1900, inv. nr.6822, Gouverneursjournaal, scan 351-354, 26 juni 1856 no.800 ; Patricia Ringeling, 'Uitstel...', in: Wi Rutu jan 2021, p.21-22 ; Suriname, kna, 11 december 1874: GB 7 december 1874 no.2309, La.Ano.3.

Surinaams-Chinese auteurs van proefschriften (Addendum 5)

William L. Man A Hing

In deze aflevering volgt de signalering van vijf auteurs met de titel van hun proefschrift. Bijzonderheden van de namen van de Chinese (voor-)ouders worden voor zover bekend ook vermeld.

1. Does, Serena

'At the heart of egalitarianism: How morality framing shapes whites' responses to social inequality'. Universiteit van Leiden, 2013.

Parentele afkomst: Ida Chin A Loi a.k.a. Ida Chin, documentairemaakster en wederhelft van arts Henry Does, a.k.a. publicist Theo Para.

De achternaam Chin A Loi (Chen Ah Lai / 陳亞來) die verwijst naar de stamvader met clannaam Chin, is als volgt geregistreerd bij de Nederlandse FamilienamenBank (NFB): 2007: < minder dan 5 pers. De varianten Chin-a-Loi: 34pers. en Chin-A-Loi: 14 pers.

Clannaam Chin (Chen / 陳) bezet de 5e plaats op de Nationale Namenranglijst van China.

2. van Dijk - Silos, Jennifer V.

'Huurbescherming: een onderzoek naar de bescherming van huurders van woningen'.

Anton de Kom Universiteit, Suriname, 1997, 182 p.

De matrilineaire voorvader verwijst naar Chin-A-Hin a.k.a. Chin-A-Hing (陳亞興 / Chen Ah Xing) met clannaam Chin.

De achternaam Chin-A-Hin is als volgt geregistreerd in Nederland (NFB, 2007): < minder dan 5 pers.

Clannaam Chin (Chen / 陳) bezet de 5e plaats op de Nationale Namenranglijst van China;

3. Haakmat, André R.

'Corruptie en corruptiebestrijding in Suriname'.

Open Universiteit, Heerlen, 29 september 2022.

De matrilineaire betovergrootvader van de auteur was Wan Soe-Moi (a.k.a. Wan Soe-Moy), als 20-jarige afkomstig uit Wijtjoe, met De Twee

Gezusters vanuit Macao in 1858 naar Suriname verscheept en geregistreerd onder contractnummer #133.

Wan Soe Moi had met zijn Indiaanse partner een dochter, Emma Jacqueline Wan Soe-Moi, die huwde met Julius Jacobus Seijmonson. Uit dit huwelijk werd geboren: Celestine Mathilda Seijmonson.

Frequentie van de achternaam Wan Soe Moi in Nederland (NFB):

Wan Soe Moi: < minder dan 5 pers.;

Wan-Soe-Moi: < minder dan 5 pers.

Clannaam Wan (Wan / 萬) van Wan Soe Moi (Wan Su Mei / 萬素梅) bezet de 92e plaats op de Nationale Namenranglijst van China.

De matrilineaire grootvader van de auteur was Tjon Kon Fong (a.k.a. in HongKong / China: Zhang Guan Feng / 張觀鳳). Hij kreeg met partner Celestine Mathilda Seijmonson twee kinderen, een zoon en een dochter: Albertus François (geboren 1911) en Emma Francis (geboren 1914). Hij keerde naar China terug in gezelschap van zoon Albertus François, a.k.a. (Tjon) Kit Tsjong. Emma Francis huwde J.E. Haakmat. Zij zijn de ouders van André Haakmat.¹ Clannaam Tjon (Zhang / 張) bezet de 3e plaats op de Nationale Namenranglijst van China.

4. Lindeboom, Maudy Y.A.

'Laparoscopic partial fundoplication: a clinical evaluation with emphasis on esophageal and gastric function'. Universiteit Leiden, 2003.

Parentele afkomst: Ron Lindeboom, gewezen leraar economie en voorzitter van Surinaams verbond, en wederhelft Anneke Smit, logopediste.

De matrilineaire afstamming van de auteur verwijst

naar de betovergrootvader, die was genaamd:
Wong On Njap (黃安業 / Huang An Ye) a.k.a.:
Wong Aloï (黃亞來 / Huang Ah Lai) met clannaam
Wong.²

Clannaam Wong (黃 / Huang) bezet de 7e plaats op
de Nationale Namenranglijst van China.

5. Tjew-A-Sin, Mandy Moei-Lien

'Contact Comfort. Psychological Effects of Actual
and Simulated Affectionate Touch'. Vrije
Universiteit, Amsterdam, 2020.

De achternaam Tjew-A-Sin (Zou Ah Xin / 鄒亞新)
verwijst naar de naam van de stamvader met
clannaam Tjew.³

Frequentie van de achternaam Tjew-A-Sin in
Nederland (NFB, 2007): 5pers.

Clannaam Tjew (Zou / 鄒) bezet de 91e plaats op
de Nationale Namenranglijst van China.

Literatuur

- Man A Hing, William L. Surinaams-Chinese
auteurs van proefschriften: kanttekeningen bij
hun namen en achtergrond: in Wi Rutu 11 no. 2:
41-54 (78 auteurs);
Addendum: in Wi Rutu 18 no. 1: 27-30
(16 auteurs);
Addendum 2: in Wi Rutu 19 no.1: 46-48
(9 auteurs);
Addendum 3: in Wi Rutu 21 no.1: 48-49
(5 auteurs);
Addendum 4: in Wi Rutu 21 no.2: 52-54
(10 auteurs).
- Man A Hing, William L.
 - a. "Sranan roots. De Indiaanse voorouders van
Lou Lichtveld, Desi Bouterse en André Haakmat",
in: Wi Rutu, Jaargang 4 no. 2, december 2004. p.
11- 19 (met foto's).
 - b. "Chin-A-Hin & Hommeree Rasoelas Chin. Une
liaison particulière", in: Wi Rutu, jaargang 8 # 2,
p. 56 - 64.

- Chang, Stephen H. The Chinese around the
world. Volume Two. World Publishing
Association, California, 1970.p. 181. (met foto)
re.: Tjon Kon Fong: 張觀鳳
- https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_common_Chinese_surnames?wprov=sfla1
(raadpleegdatum: 14-10-2022)

Noten

- 1 André Haakmat: "Op zoek naar de Chinese tak van mijn
familie", in: Wi Rutu, jrg. 5, nummer 1, juli 2005. p. 38 – 46.
- 2 Info van A. Lindeboom – Smits.
- 3 Info van auteur Mandy Tjew-A-Sin.

Virginie Gameren

Okke ten Hove

Om de diversiteit van de Amsterdamse bevolking ook in de straatnamen tot uiting te laten komen besloot het college van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam op 9 juli 2019 de straatnamen op het Centru-meiland van IJburg aan te laten sluiten bij het thema ‘Kolonialisme en slavernij’. De namen werden in overleg met de Amsterdamse straatnamencommissie, het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, het Stadsdeel Oost en Ninsee gekozen. Eén van de straten werd vernoemd naar Virginie van Gameren: Van Gamerenstraat. In het Gemeentebblad van 11 juli 2019 werd de volgende motivatie voor deze vernoeming gegeven:

Virginie (Curaçao, ?-?, ?) was in slavernij geboren en bezit van de gouverneur van de kolonie, baron Van Raders (1836-1845, 1845-1851 gouverneur van Suriname). In 1842 vergezeld Virginie de dochter van Van Raders naar Nederland, die haar vervolgens enkele maanden later weer naar Suriname stuurde. In 1851 wilde de uit Suriname vertrekkende Van Raders Virginie naar het district Nickerie sturen. Virginie pikte dit niet en startte een procedure waarin zij betoogde dat zij op basis van een wet uit 1776 vrij was, omdat zij een tijdje in Nederland was geweest waar de slavernij niet bestond. Van Raders verzette zich tegen deze redenering, maar opmerkelijk genoeg kreeg Virginie steun van de koloniale autoriteiten in Suriname en in Nederland. Zij en haar dochters werden in 1852 vrijverklaard. Virginie nam de naam Van Gameren aan’.¹

Over ‘de zaak’ Virginie is tot nu toe door verschillende auteurs geschreven. De mate van volledigheid en correctheid van data en gelegde verbanden varieert echter. Doel van dit artikel is ‘het verhaal’ van Virginie zo volledig en correct mogelijk te vertellen. Ik bouw hierbij voort op de informatie over Virginie in de publicaties *Negers in de Nederlanden* van S.E. Preedy (1984), *Antillianen in Nederland 1634-1954* van Emy Maduro (in: *In het land van de overheerser II* door Gert Oostindie en Emy Maduro, 1986) en *Manumissies in Suriname 1832-1863* van Okke ten Hove & Frank Dragtenstein (1997). Aan deze informatie voeg ik in dit artikel nieuwe gegevens uit aanvullend onderzoek toe.

‘De zaak’ Virginie²

Op 21 juni 1852 ontving de Nederlandse minister van Koloniën Pahud een brief van de Surinaamse gouverneur-generaal a.i. Ph. de Kanter. Hij vroeg advies, maar liever nog een uitspraak betreffende ‘een zekere negermeid’ Virginie, eigendom van de oud-gouverneur van Suriname baron Van Raders. De Surinaamse gouvernementssecretaris A. Kikkert Schotborgh had De Kanter op de hoogte gebracht van een verzoek van Virginie. Zij had om zijn bemiddeling gevraagd, ‘opdat haar en hare kinderen een legaal blijf zou worden verstrekt, dat zij thans niet meer in slavernij verkeerden’. Zij meende recht op vrijheid te hebben, omdat zij in 1847 de dochter van baron Van Raders, douarière Rengers, vanuit Curaçao naar Europa had begeleid en ‘alzo door de betreding van den Nederlandschen grond’ vrij persoon zou zijn geworden. Ook haar twee kinderen waren volgens Virginie vrij, omdat zij uit een inmiddels vrij persoon waren geboren.

Kikkert Schotborgh benaderde Van Raders, die in 1851 eervol was ontslagen als gouverneur van Suriname en zich voorbereidde op zijn vertrek naar Nederland. Van Raders reageerde schriftelijk. Hij erkende dat Virginie op 16 maart 1847 met toestemming van de gezaghebber van Curaçao samen met zijn dochter van Curaçao naar Nederland was vertrokken, alwaar ze in Friesland verbleven. Zijn dochter had hem verzekerd dat zij Virginie weer naar Curaçao zou terugsturen zodra zich de gelegenheid voordeed. Maar zij stuurde Virginie naar Suriname, omdat er op korte termijn geen schip vanuit Nederland naar Curaçao zou

vertrekken. Zij kwam op 10 augustus 1847 in Suriname aan. Zij was met de heen- en terugreis amper vijf maanden weg geweest.

Van Raders bestreed de gronden waarop Virginie meende recht op haar vrijheid te hebben. Een wet uit 1776 had het invoeren van slaven in Nederland volgens hem naar behoren geregeld. Omdat zij na vijf maanden was teruggekeerd, was voldaan aan de in de wet vastgestelde termijn van zes maanden waarbinnen een slaaf naar de koloniën moest zijn teruggekeerd. Daarnaast was het in Curaçao 'een heel gewoon verschijnsel geweest dat men slaven meenam op reis'. Hij wees op enkele hem bekende gevallen waarbij families een slaaf of slavinnen meenamen naar Nederland en er waren nooit problemen gerezen. Ze kwamen na verloop van tijd weer in hun geboorteland terug en sommigen waren nadien doorverkocht. Het was in 1830 zelfs wettelijk geregeld dat huisslaven en dienstboden met toestemming van de gezaghebber van Curaçao op reis mochten met hun meesters en/of meesteressen.

Tevens betwijfelde Van Raders of Virginie vrijverklaard kon worden, omdat zij niet van onbesproken gedrag was. Virginie bezat niet 'de hoedanigheid' om te worden vrijgelaten: zij was 'lui, diefachtig' en zijn dochter had tijdens de reis en het verblijf in Nederland 'niets dan klachten over haar gehad'. Zou, zo stelde Van Raders, Virginie nu 'nog vrolijk en vlug' geweest zijn, dan was het een ander verhaal. Maar 'zij heeft zulk een akelig humeur en is soms zoo verschrikkelijk lui, op reis is zij niets waard, want zij is te nonchalant om naar ons goed te kijken', aldus zijn dochter. Vrijverklaring was volgens Van Raders dus niet aan de orde. Om verdere problemen in Suriname te voorkomen stelde hij voor haar naar Curaçao, haar geboorteland, terug te sturen. Aldaar zou men kunnen uitmaken of zij al dan niet vrij was.

Kikkert Schotborgh, zelf afkomstig van Curaçao, zinde dit voorstel van Van Raders niet. Hij was

bekend met een paar gevallen waarin families slaven hadden gekocht die uit Nederland waren teruggekomen of afkomstig waren uit gebieden in de Caraïbische regio waar de slavernij al was afgeschaft. Kikkert Schotborgh stelde voor de zaak door te verwijzen naar de minister van Koloniën.

Maar gouverneur De Kanter vroeg eerst juridisch advies aan J.M. Lisman, procureur-generaal te Suriname. Alle argumenten van Van Raders werden door hem weerlegd:

- de wet van 1776 was vervangen door de Staatsregeling 1796 en daaropvolgende regelingen
- leidend was artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek uit 1830: 'alle die zich op het grondgebied van de staat bevinden zijn vrij en bevoegd tot het genot der burgerlijke regten. Slavernij [...] wordt in het Rijk niet geduld'
- de door Van Raders aangehaalde regeling van 1830 over de uitvoer van slaven handelde over het vervoer van slaven tussen de West-Indische Bezittingen, buiten dit gebied mochten slaven niet worden vervoerd; ook deze regeling stelde Virginie dus in het gelijk; terugsturen naar Curaçao zou daar niets aan afdoen, omdat het overtreden van deze bepalingen van rechtswege zou leiden tot een vrijverklaring
- Virginie diende als een 'vrij persoon' te worden beschouwd.

Ook de gouverneur van Curaçao Rammelman Elsevier Jr. werd geconsulteerd. Hij schreef aan de minister van Koloniën dat het geval Virginie niet het enige was waarbij slavinnen als bedienden naar Nederland waren mee- en teruggereisd. 'Voor zoo verre mij bewust is, heeft geene dier slavinnen aanspraak op vrijdom gemaakt, omdat doorgaans slechts meedegenomen worden slavinnen welke aan de meesters zoodanig verknocht zijn, dat zij van deze nimmer den vrijdom zullen vorderen.' Commentaar over de rechtmatigheid van de eis van Virginie gaf hij niet, omdat het beter is 'in dezen tijd >>

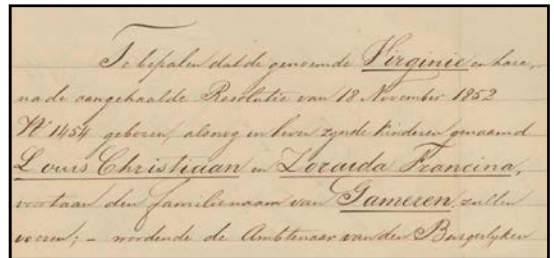
[...] iedere slavenquestie te vermijden'. Hij doelde hierbij vermoedelijk op het gegeven dat in de Britse en Franse koloniën de slavernij al was afgeschaft (in respectievelijk 1833 en 1848) en dat in Nederland zich op dat moment het inzicht had genesteld dat de slavernij als arbeidssysteem niet langer meer te handhaven was, maar dat men de afschaffing ordentelijk wilde laten verlopen.³

Vervolgens werd de zaak voorgelegd aan de minister van Koloniën in Nederland. Deze liet één en ander ook nog eens bestuderen door Fiers Smeding, oud-president van het Gerechtshof van Suriname. Hij onderschreef de conclusie van Lisman. De wetgeving van 1830 was leidend en Virginie had haar recht op vrijheid verkregen door haar verblijf in Nederland. Dit recht was onbetwistbaar, maar het stond Van Raders vrij om de zaak voor de rechter te brengen. Tot het tegendeel bij de rechtbank bewezen zou zijn moesten zij en haar nadien geboren kinderen als vrije personen worden beschouwd.

De minister van Koloniën stelde Van Raders, die inmiddels in Nederland terug was, op de hoogte van al deze bevindingen, maar deze volhardde in zijn standpunt dat Virginie zijn slavine was. Om helemaal zeker te zijn legde de minister van Koloniën de zaak tenslotte nog voor aan de minister van Justitie. Deze concludeerde dat Virginie op grond van het Burgerlijk Wetboek van 1830 in Nederland een vrij persoon was geworden, als vrij persoon naar de koloniën was teruggekeerd en dus onmogelijk 'tot eene zaak kon neerdalen'.

Op 13 september 1852 deelde de minister van Koloniën zijn besluit mee aan Van Raders. Hij berichtte hem, geheel conform de visie van zijn ambtgenoot van Justitie, dat Virginie en haar twee kinderen vrije personen waren en uit het Slavenregister van Suriname afgeschreven moesten worden. Op dezelfde dag is dat ook feitelijk gebeurd. Zij ontvingen toen overigens nog geen familienaam.

In de publicaties van Preedy en Maduro stopt het verhaal van Virginie hier. De publicatie van Ten Hove & Dragtenstein vermeldt nog dat Virginie in 1860 wederom een reis naar Nederland wilde maken, dit keer om – zoals zij aangaf – een familie als dienstbode te vergezellen. Zij verzocht de gouverneur om haar en haar kinderen een familienaam toe te kennen. Op 26 juni 1860 kregen Virginie en haar op dat moment in leven zijnde kinderen de familienaam Gameren (niet Van Gameren, zoals in het Amsterdamse straatnamenbesluit is verondersteld).⁴

**Fragment uit Gouvernementsjournaal van
26 juni 1860**

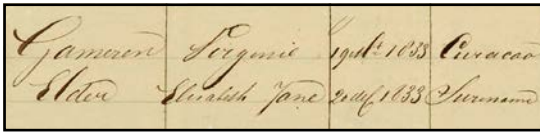
Virginie en haar kinderen zijn dus nooit formeel gemanumitteerd. Dit is niet zonder betekenis, want Virginie had haar recht op vrijheid gekregen door haar verblijf in Nederland, terwijl manumissie feitelijk een gunst was. Er is ook nooit een juridische procedure of een rechtszaak geweest over de vraag of Virginie al dan niet vrij was, alleen een briefwisseling met de minister van Koloniën.

Na de publicatie van 1997 heb ik nog wat aanvullend onderzoek naar leven en achtergrond van Virginie verricht. In het vervolg van dit artikel vermeld ik de resultaten hiervan.

De reis naar Nederland in 1860

In het Bevolkingsregister van Amsterdam zien we dat Virginie Gameren, komend vanuit Suriname, vanaf 28 juni 1861 op het adres Damrak 23 in Amsterdam verblijft, samen met een zekere

Elisabeth Jane Elder. Volgens dit register is Virginie op 19 maart 1833 op Curaçao geboren en Elisabeth Jane op 20 december 1833 in Suriname. Virginie en Elisabeth Jane hebben geen beroep. Hun religie is Nederlands Hervormd. Wanneer ze weer zijn vertrokken en waarheen is niet ingevuld.⁵

**Fragment uit Bevolkingsregister Amsterdam
1853-1863**

In de Nederlandse dagbladen lezen we wanneer Elisabeth Jane en Virginie precies in Nederland zijn aangekomen. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant*: staat-, handels-, nieuwsblad en het *Nieuw Amsterdamsch Handels- en Effectenblad* melden op respectievelijk 25 en 27 augustus 1860 dat 'Mej. Elisabeth Jane Elder en Virgine Kameron' in het Nieuwe Diep (bij Texel) zijn aangekomen. Kameron is duidelijk een verbastering van Gameren. Hieronder het bericht in het *Nieuw Amsterdamsch Handels- en Effectenblad*:

Waar Virginie en Elisabeth Jane tussen 25 augustus 1860 en 28 juni 1861 in Nederland verbleven heb ik niet kunnen achterhalen.

In de Surinaamsche Courant van 3 juni 1862 lezen we dat 'Mejufvr. Elder en Gameling' op 31 mei 1862 in Suriname zijn aangekomen, komende uit Amsterdam. Hier is Gameren verbasterd tot Gameling.

Meer over het leven van Virginie

Van 1836 tot 1845 was baron Van Raders gouverneur van Curaçao en van 1845 tot 1851 gouverneur van Suriname. Hij bezat onder andere de volgende slaven:

- Zoraide, geboren op Curaçao in 1810, dochter van Sabina
- Leonardus, geboren op Curaçao in 1830, zoon van Zoraide, in 1845 verkocht aan H. v.d. Meulen
- Virginie, geboren op Curaçao in 1832, dochter van Zoraide
- Victoria Matilda, geboren op Curaçao in 1841, dochter van Zoraide
- Alice Eleonora Monica, geboren in Suriname in 1846, dochter van Zoraide
- Francisco Petrus, geboren in Suriname in 1849, zoon van Zoraide, gemanumitteerd op Curaçao als François Petrus Rads
- Anton Johannes, geboren in Suriname in 1849, zoon van Virginie
- Laurent Emile, geboren in Suriname in 1851, zoon van Virginie.

In het Curaçaose slavenregister zijn bij de gegevens van Van Raders de volgende opmerkingen opgenomen:

- Zie G.d 17 juli 1845 N 293/203 wegens eenige slaven naar Suriname medegenomen en
- 'slaven Zoraïda, Virginie, Maria + Carolina nevens hare reeds verwekte en nader te verwekkene kinderen zijn met verlof te Suriname afwezig. Zie G.A. 19 jany 1850 no. 31/19'.

Van Raders nam Zoraide, Virginie en Victoria Matilda in 1845 dus mee naar Suriname toen hij gouverneur van Suriname werd, maar liet ze

>>

ingeschreven staan op Curaçao en de in Suriname geboren kinderen kwamen ook in het Curaçaose register terecht.

Pas op 26 februari 1852, toen Van Raders al bezig was zijn vertrek naar Nederland voor te bereiden, werden Zoraide, Victoria Matilda, Alice Eleonora Monica, Virginie en haar kinderen Johannes Anton en Lourent Emile in de Surinaamse slavenregisters ingeschreven. Als toelichting wordt vermeld: [D]eze slaven zijn ingeschreven krachtens de Gouv[nement]s Resolutie dd 26 February + 9 Juny 1852 nrs. 254 en 696. Krachtens de laatst aangehaalde resolutie wordt aantekening gedaan, dat door de inschrijving van de slavine Virginie geen inbreuk wordt gemaakt op hare alsnog onbesliste reclame om met hare kinderen als vrij persoon te worden erkend'. Op 15 april 1852 werden Zoraide, Virginie en Victoria Matilda krachtens G.A. 15 april [18]52 nr 74 37/93 van de Curaçaose slavenregisters afgeschreven.

Wegens vertrek uit Suriname doekte Van Raders in 1852 zijn slavenbezit in Suriname op. Van Zoraide, Victoria Matilda en Alice Eleonora Monica vermeldt het Surinaamse slavenregister dat zij 'zijn overgebracht naar St. Eustatius, krachtens Resolutie dd 18 February 1854 no. 249 (zie de nadere ingekomene verklaring der Gezaghebber van dat Eiland dd 10 Mei 1854, ten blijke dat die slaven te St. Eustatius zijn ingevoerd)'. In 1863 woonden zij nog op St. Eustatius. Ze waren toen het eigendom van W.A. Cruger. Bij de emancipatie kregen ze de familienaam Wint. Victoria Matilda overleed in 1905 op St. Eustatius op 65-jarige leeftijd. Alice Eleonora Monica woonde in 1867 weer op Curaçao.⁸

Virginie en haar kinderen Johannes Anton en Lourent Emile werden op 13 september 1852 uit het Surinaamse slavenregister afgeschreven. Vermeld wordt dat dit gebeurt 'naar aanleiding van de Gouv[ernements] Resolutie dd 18 november 1852 no. 1454, ten gevolge van de deswegens ontvangene Ministeriële missive van den 13e

September 1852 [etter] B. no. 16/152. – Geschiedene deze afschrijving op grond dat eerstgemelde, door de betreding in 1847 van den Nederlandschen bodem was geworden een vrij persoon'.

Virginie heeft in totaal zes kinderen gehad:

- Anton Johannes, geboren in 1849 in Suriname, in 1852 samen met zijn moeder vrijverklaard, overleden tussen 1852 en 1860
- Lourent Emile, geboren in 1851 in Suriname, in 1852 samen met zijn moeder vrijverklaard, overleden tussen 1852 en 1860
- Louis Christiaan, geboren op 21 juli 1853 in Suriname⁹, ontving in 1860 samen met zijn moeder de familienaam Gameren
- De tweeling Theodora en Louisa, geboren op 3 augustus 1855 in Suriname¹⁰, overleden vóór 1860
- Zoraida Francina, geboren in mei 1858 in Suriname¹¹, ontving in 1860 samen met haar moeder de familienaam Gameren.

De geboorte van de tweeling Theodora en Louisa vond in het Surinaamse Gouvernementshuis plaats, hetgeen erop wijst dat Virginie in 1855 nog steeds in dienst van het Gouvernement was.

Over het leven van Virginie na de naamtoekenning in 1860 en haar terugkeer uit Nederland in 1862 heb ik, ondanks zoekpogingen in de beschikbare bronnen in Suriname, Nederland en Curaçao, geen nadere gegevens kunnen achterhalen. Ik weet dus bijvoorbeeld ook niet of zij in Suriname is gebleven, of toch naar Curaçao is teruggekeerd en wanneer en waar zij is overleden.

Bij de naamtoekenning in 1860 waren van haar kinderen alleen Louis Christiaan en Zoraida Francina nog in leven. Of zij nog nakomelingen met de familienaam Gameren hebben gehad, is mij niet bekend. In de Surinaamse volkstelling 1921 komt de naam Gameren niet voor.

Waarom eiste Virginie pas vijf jaar na terugkeer in De West haar vrijheid op?

In haar publicatie stelt ook Maduro zich deze vraag. Zij wijst als mogelijk antwoord op het feit dat Van Raders bij de voorbereiding van zijn vertrek uit Suriname in 1852 besloot Virginie samen met een aantal andere slaven niet naar Curaçao te zenden, maar mee te geven met zijn schoonzoon, die naar het district Nickerie zou vertrekken. Curaçaose slaven hadden een zeer negatief beeld van de slavernij in Suriname en beschouwden het als een straf om daarheen gestuurd te worden. Een verblijf als slavin in Paramaribo was voor Virginie dus misschien nog wel dragelijk, maar het vooruitzicht van een verblijf in een buitendistrict was een verschrikking en zette haar tot actie aan om haar vrijheid te bewerkstelligen.

Dit kan zeker de aanleiding zijn geweest voor de actie van Virginie, maar als verklaring voor het tijdstip en de inhoud van haar actie en het verdere verloop daarvan moet mijns inziens ook gewezen worden op andere mogelijk van belang zijnde factoren.

Virginie, geboren in 1832 of 1833¹², was ten tijde van haar reis naar Nederland in 1847 dus 14 of 15 jaar oud. In 1852 was zij 19 of 20 jaar en had in de vijf jaar daarvoor twee kinderen gekregen. Zij was in meer opzichten meer volwassen geworden.

Virginie behoorde als bediende tot het huishouden van gouverneur Van Raders en kwam daar waarschijnlijk ook in contact met andere overheidsfunctionarissen. Van één van hen kan zij de kennis over het recht op vrijheid na verblijf in Nederland gekregen hebben. Het stelde haar ook gemakkelijker in de gelegenheid om gouvernementssecretaris Kikkert Schotborgh om zijn bemiddeling te vragen. Ze deed dat uiteindelijk op een moment dat Van Raders geen gouverneur meer was.

Van Raders kreeg in 1851 ongevraagd eervol ontslag als gouverneur van Suriname. Daarbij speelden verwickelingen tussen Oostenrijk en Nederland¹³ over de publieke verkoop in Suriname van het Oostenrijkse schip *Venezia* een rol.¹⁴ Nadat de kapitein en enkele bemanningsleden aan de gelekoorts overleden waren en de overlevende bemanningsleden het schip verlaten hadden, werd het schip als onbeheerd beschouwd. Het schip en de vracht vervielen aan het Departement der Onbeheerde Boedels en werden ten bate van de kolonie geveild. Het ontslag van Van Raders werd op 21 december 1852 in de Eerste Kamer besproken. De minister van Koloniën Pahud merkte daarbij op dat Van Raders 'bij gelegenheid van het betreuenswaardig voorval met de *Venezia*, niet gehandeld [heeft] zoo als de Regering meent dat hij behoorde en dus ook had moeten doen.' In verband met de internationale betrekkingen werd hij 'als gevolg van een autonome beslissing van de Nederlandse regering' teruggeroepen.¹⁵

In 1851 en 1852 was Van Raders dus uit de gratie bij de Nederlandse regering. Hij kreeg eervol, maar ongevraagd ontslag. Misschien had hij daardoor in Suriname en Nederland ook minder (politieke) vrienden en vonden sommige functionarissen het nu opportuun om Virginie terwille te zijn, tegen de zin van Van Raders in.

Databases (gehost door het Nationaal Archief Nederland)

- Surinaamse slavenregister 1830-1863, beschikbaar gesteld door de Stichting Historische Database Suriname onder de CC-BY-SA 3.0 NL licentie
- Curaçaose slavenregister en emancipatieregister 1839-1863, beschikbaar gesteld onder licentievoorwaarden overeengekomen tussen het Nationaal Archief Curaçao, de Radboud Universiteit/ Stichting HDS en de University of Curaçao via de CC BY-SA 3.0 licentie
- Volkstelling Suriname 1921.

Archieven

- Nationaal Archief Nederland: Burgerlijk Stand Suriname op microfiche
- Nationaal Archief Nederland: Archief van de Algemene Rekenkamer, 2.02.09.08
- Bevolkingsregister Amsterdam, Stadsarchief Amsterdam.

Gedrukte Bronnen (online beschikbaar)

- Delpher: Historische kranten
- DBNL: Surinaamse Almanak 1856.

Literatuur

- Denz, Marlyn, *Nieuwe identiteit en ontwikkeling naar een autonome status : strategieën van gemanumitteerde vrouwen tussen 1832-1932*. – Paramaribo : Anton de Kom Universiteit, 2015. [Digitaal beschikbaar: zie Wikipagina over baron Van Raders].
- Hove, Okke ten & Frank Dragtenstein, *Manumissies in Suriname, 1832-1863*. – Utrecht : Clacs & IBS, 1997.
- Oostindie, Gert & Emy Maduro *In het land van de overheerser II : Antillianen en Surinamers in Nederland 1634/1667 – 1954*. – Dordrecht-Holland/Cinnaminson-U.S.A. : Foris Publications, 1985.
- Preedy, S.E., *Negers in de Nederlanden, 1500 – 1863*. – Nijmegen : MASUSA, 1984.

Noten

- 1 Gemeenteblad : officiële uitgaven van de gemeente Amsterdam. Nr. 173244. d.d. 11 juli 2019.
- 2 Het relaas in deze paragraaf is een verkorte versie van wat Preedy, Maduro en Ten Hove & Dragtenstein hierover hebben geschreven (Maduro, p. 157-164; Preedy, p. 22-23; en Ten Hove & Dragtenstein, p. 36).
- 3 Langen, Johan van Nederlanders leerden van de Britten : hoe de slavernij uit Suriname verdween. In: Lees het NA, 6 (2013), p. 82-85 & Hove, Okke ten Stemgedrag Nederlandse politiek en afschaffing slavernij. In: Wi Rutu 2 (2014) p. 23-51.
- 4 Ten Hove & Dragtenstein p. 36. De toekenning van de familienaam Gameren op 26 juni 1860 is te vinden in het Archief van het ministerie van Koloniën 1850-1900, toegangsnummer 2.10.02, inventarisnummer 6838, volgnummer 771, scannummer 246.
- 5 Gemeentearchief Amsterdam : Bevolkingsregister 1853-1863, archiefnummer 5000, inventarisnummer 351, periode 1851-1863.
- 6 De Nieuwe Rotterdamsche Courant : staat-, handels-, nieuwsblad dd 25-08-1860 en het Nieuw Amsterdamsch Handels- en effectenblad d.d 27-08-1860, via Delpher.
- 7 Surinaamsche Courant en Gouvernements Advertentieblad dd 03-06-1862, via Delpher.
- 8 Nationaal Archief Den Haag : Curaçao : slavenregisters en emancipatieregisters, 1839-1863; folio 752. Maar ook borderel ten name van Cruger in de Algemene Rekenkamer 2.02.09.08, 247, waarop Zoraide en haar verwanten werden verantwoord. In WieWasWie zijn ze terug te vinden onder de familienaam Wint.
- 9 NA Den Haag, geboorten Suriname, 1853, folio 185.
- 10 NA Den Haag, geboorten Suriname, 1855, folio's 200 en 201.
- 11 NA Den Haag, geboorten Suriname, 1858, folio 148.
- 12 Het geboortear van Virginie in de Slavenregisters van Curaçao en Suriname verschilde met haar geboortear op de bewonerslijst van het Damrak 83 in 1861.
- 13 Handelingen in Staten-Generaal Digitaal: Vergadering 21.12.1852 Eerste Kamer https://repository.overheid.nl/frbr/sgd/18521853/0000440970/1/pdf/SGD_18521853_0000033.pdf
- 14 In de periode 1798-1866 was Oostenrijk een Europese grootmacht. Oostenrijk (en de opvolgerstaat Oostenrijk-Hongarije van 1867 tot 1918) bezat een koopvaardij- en een marinevloot.
- 15 Staten-Generaal Digitaal, Handelingen Eerste Kamer 1852-1853, 21 december 1852.

Lustrum Konmakandra 'Samen op weg naar een springlevend verleden'

Cornelly Spier-Spalburg

Op zaterdag 17 september 2022 organiseerde de Stichting voor Surinaamse Genealogie (SSG) haar jaarlijkse Konmakandra in het Theater Zuidplein in Rotterdam. Het bijzondere aan deze Konmakandra was dat de stichting in 2021 twintig jaar bestond en dat dit heugelijke feit werd gevierd met een feestelijke Lustrum Konmakandra, door de coronapandemie een jaar later dan gepland.

Ruim tweehonderd mensen, zowel donateurs als hun introducés en overige belangstellenden, bezochten de Konmakandra. De SSG wilde jongeren ook graag betrekken bij het werk van de stichting en gaf elke donateur de gelegenheid om een kind of kleinkind tussen 20 en 35 jaar gratis mee te nemen naar de Konmakandra. Een aantal van hen heeft de Konmakandra bezocht.

Bezoekers genoten van een gevarieerd programma, met inspirerende sprekers en workshops, verrassende muzikale intermezzo's, interessante boekenstands, een professionele fototentoonstelling en de lustrumverrassing. Zij konden na de coronapandemie weer eens gezellig met elkaar bijpraten en netwerken. Ook trakteerde het bestuur na afloop eenieder op een typisch Surinaamse borrel met snacks.

Deze Konmakandra is deels gesubsidieerd door het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Gemeente Rotterdam, de Stichting Bevordering van Volkskracht en Stichting De Zaaier. Dit vanwege het belang van de actuele thematiek en de mate waarin de organisatie van de Konmakandra aansluit bij de beleidsuitgangspunten van de subsidiegevers.

Samen op weg naar een springlevend verleden
Onder deze titel keken we op deze dag terug naar het verleden en vooruit naar de toekomst.

In het woord 'samen' ligt de dubbele doelstelling besloten om aandacht te schenken aan de diverse herkomst van Surinamers, maar om tegelijk de nadruk te leggen op het samengaan van groepen die soms worden voorgesteld alsof zij tegenover elkaar stonden of staan, maar die feitelijk door de Surinaamse geschiedenis sterk met elkaar zijn verbonden.

Het 'springlevend verleden' verwijst naar de bijdrage die de stichting gedurende de twintig jaar van haar bestaan heeft geleverd aan de kennis van het verleden. Dat werd vooral gedaan door het stimuleren en ondersteunen van het zelf doen van familieonderzoek en door het beter toegankelijk maken van de bronnen voor dat onderzoek. Als resultaat hiervan zijn vele bijzondere familie verhalen ontsloten, geschreven en gepubliceerd. De kring van genealogen, verenigd in de SSG, heeft als het ware (de kennis van) het verleden nieuw leven ingeblazen.

'Op weg naar' geeft aan dat de ontdekkingstocht door gaat. Dat geldt voor zowel beginnende als gevorderde onderzoekers. Ook jongeren hebben tegenwoordig meer belangstelling voor hun familiegeschiedenis. Ze doen in veel gevallen een DNA-test, maar weten daarna vaak niet hoe ze verder moeten. Daarnaast geven zij de resultaten van hun onderzoek uiteraard op meer eigentijdse

>>

wijze vorm. De SSG speelt daar goed op in en deed dat ook tijdens de Konmakandra.

Introductie

Dagvoorzitter Hans Meurs, tevens voorzitter van de stichting, heette de bezoekers en sprekers van harte welkom, bedankte de subsidiegevers en ging kort in op de relatie tussen familieonderzoek en het thema van de dag.

Voorzitter Hans Meurs

In zijn terugblik noemde hij de toegevoegde waarde van de stichting in de afgelopen twintig jaar. Hij benadrukte de rol van de stichting als verbinder, ondersteuner, belangenbehartiger en presentatieplatform. De Konmakandra's, Wi Rutu, de SSG-website surinaamsegenealogie.nl en de bronnenwebsite AlleSurinamers.org zijn hierbij belangrijke instrumenten.

Hij gaf aan wat de ontwikkelingen en de plannen voor de nabije toekomst zijn, zoals de toegenomen aandacht voor familieverhalen, de deelname van jongeren aan stamboomonderzoek, de voortgaande digitalisering en online beschikbaarheid van databases, de rol van DNA in stamboomonderzoek en het gebruik van kunstmatige intelligentie bij het omzetten van handgeschreven oude teksten in leesbare en doorzoekbare teksten. De stichting en vele anderen maken op dit moment een sprong voorwaarts in de ontsluiting van bronnen. Het bestuur van de SSG heeft ter gelegenheid van dit lustrum als cadeau aan de donateurs een bijzondere

Lustrumuitgave samengesteld, met familieverhalen, de geschiedenis van de SSG en een uitgebreid overzicht van activiteiten, ere-donateurs, toekomstige ontwikkelingen en plannen. Deze uitgave, die zeker een collectors-item zal worden, is in en na de lunchpauze uitgereikt aan de aanwezige donateurs.

Ter gelegenheid van dit lustrum heeft het bestuur ook zeven nieuwe ere-donateurs benoemd, als bijzondere erkenning voor hun bijdragen aan de activiteiten van de stichting en het ontsluiten van bronnen. Okke ten Hove, John Sang-Ajang, Magda Terzol en Huub van Helvoort kregen de oorkonde van ere-donateur tijdens de Konmakandra uitgereikt door de voorzitter.

Humphrey Lamur en Norine Lamur-Boldewijn konden wegens omstandigheden niet aanwezig zijn op de Konmakandra. Sila Groeliker bracht de oorkonde later naar hen thuis. Cornelly Spier bracht de oorkonde later ook thuis bij een van de kinderen van Marcel Meyer, die kort na het besluit om hem te benoemen tot eredonateur overleed.

Humphrey Lamur en Norine Boldewijn

Okke Ten Hove, John Sang-Ajang, Magda Terzol en Huub van Helvoort

Vervolgens leidde de dagvoorzitter de sprekers tijdens de ochtendsessie in: Peter Geerlings, Roline Redmond, Wendy Ramsahai, Wonny Stuger en Huub van Helvoort. Zij presenterden elk hun familieverhaal en schreven een uitgebreid artikel in de Lustrumuitgave. Denie Kasan kon wegens privéomstandigheden niet op de Konmakandra aanwezig zijn, maar zijn verhaal is wel opgenomen in de Lustrumuitgave.

Hoe leuk en verrassend kan het zijn: Fosten Tori van de familie Ellecom-Tjin A Sie

Het verhaal van Peter Geerlings verschilt volgens hemzelf niet veel van de verhalen van andere Surinaamse stamboomonderzoekers. Zijn verhaal kwam tot stand na het raadplegen van fiches, kaartenbakken en (digitale) archieven van het Nationaal Archief in Den Haag (dat gaat nu beter via AlleSurinamers.org), maar ook door toevalligheden en verrassingen. In eerste instantie wilde hij onderzoek doen naar het Indische verleden van zijn moeder en grootvader. Zijn grootvader heeft gediend in het KNIL en zijn moeder is geboren in

Magelang, Java, voormalig Nederlands-Indië. Maar door toevallige ontmoetingen op een Konmakandra van de Stichting voor Surinaamse Genealogie, een eerste bezoek aan het Nationaal Archief in oktober 2017 en hulp uit onverwachte hoek van een goede kennis nam het onderzoek een andere wending. En de grote verrassing: hij leerde – tijdens de coronapandemie – zijn tante Nita Tjin A Sie kennen, weduwe van Hugo Enser, medeauteur van 'De Chinezen in Suriname (2002)'. Door haar toedoen is een onverwachte stamreeks van moederskant ontstaan. Die gaat negen generaties terug tot 1797, het geboortjaar van zijn stammoeder, wier moeder geregistreerd staat als Afrikaanse. Hij behoort tot de zevende generatie van haar nakomelingen.

Het ware verhaal van Oom Pee de Querulant

Roline Redmond heeft de stamboom van de familie Doorson uitgewerkt en daar een boek over geschreven. Een van de in het boek beschreven markante personen in haar familie is oudoom Pee. Over hem gingen veel familievertellingen rond, verhalen die zo kleurrijk zijn, dat ze niet

>>

Bezoekers in de Grote Zaal

geloofwaardig zijn. Hij was een zeer imposante verschijning en een ruziezoeker eerste klas, die met iedereen vocht. Roline gaf aan hoe ze in de archieven en oude kranten dook om het echte verhaal over deze man te kunnen vertellen, niet gebaseerd op geruchten en familievertellingen, maar uitgaande van feiten. Zij vertelde over haar bevindingen, waaronder de betrokkenheid van Oom Pee bij de heldhaftige taferelen rond Anton de Kom in de jaren dertig van de vorige eeuw. Maar ook schetste zij de manier waarop de machtige overgrootmoeder Constantia op typisch Creoolse manier met zijn 'rellerig' gedrag omging en hem beschermde.

Het levensverhaal van Julius Arah

Huub van Helvoort probeert bij het verrichten van onderzoek naar iemands voorouders altijd om complete gezinnen terug te vinden. Zo ook bij de Surinaamse voorouders van zijn kleinzoon. En naast de stamboom gaat hij ook op zoek naar de levensomstandigheden, zoals woonplaats en beroep. Hij noemt dat 'de krenten in de pap'. In enkele gevallen lukt het om nog meer informatie van een gezin of een persoon te vinden. Zo ook bij

Julius Arah. In zijn presentatie liet hij zien hoe hij aan de hand van diverse bronnen het leven van Julius Arah heeft kunnen reconstrueren. Een leven dat heel positief begon, maar heel triest eindigde. Julius was een tot slaaf gemaakte die was gemanumitteerd en daarna getrouwd. Hij had land gekocht en arbeiders aangenomen. Door een van hen is hij vervolgens vermoord. In diverse kranten en rechtbankverslagen is hierover gerapporteerd, ook over de veroordeling en het vonnis. De opbrengst van de verkoop van het land is vervolgens door een ambtenaar verduisterd. Dit alles heeft een grote impact op de familie van Julius gehad.

De verdwijning van bassist Eddy Cotton en de penisrijd van de hoofdcommissaris

Wonny Stuger begon een zoektocht naar de gebruikelijke data in een gewoon stamboomonderzoek, maar haar onderzoek ontpopte zich langzaam tot een ware thriller. Bassist Eddy Cotton maakte, samen met zijn broer Teddy Cotton, jazz-furore in het vooroorlogse Nederland. De moeder van Eddy en de betovergrootmoeder van Wonny waren zussen. Ook tijdens WOII speelden ze er aanvankelijk lustig op los. Wat grote invloed

heeft gehad op het leven van de Surinaamse muzikanten in Nederland is het fanatisme dat de hoofdcommissaris van Politie in Amsterdam al voor de oorlog aan de dag legde om ze te weren uit Amsterdam en eigenlijk uit heel Nederland. Met hun dierlijke fratsen en seksuele driften waren ze volgens hem niet alleen een groot gevaar voor het zedelijk verval van jonge blonde meisjes, maar ook een gevaar voor de volksgezondheid. In de tweede helft van de oorlog werd Eddy op enig moment thuis opgepakt door mannen in uniform. In de Amigoe di Curaçao verscheen in 1945 een artikel waarin werd vermeld dat hij is vermoord. Tot op heden is de volledige waarheid over deze weerzinwekkende gebeurtenis nog niet boven water gekomen.

Het verhaal van Jacob en Cora

Wendy Ramsahai komt uit Suriname. Haar oma Cora droeg de Hollandse achternaam Elskamp en haar opa Jacob Ramsahai is geboren in India. Nieuwsgierig naar de afstamming van haar familie is zij op zoek gegaan naar de herkomst van deze bijzondere cocktail. Het bracht Wendy bij haar stammoeder Victoria, een tot slaaf gemaakte die zichzelf in 1823 heeft vrijgekocht. Zij vond haar stamvader Hendrik Elskamp, zoon van een landbouwer uit Apeldoorn, die zijn geluk ging beproeven als militair in Suriname. Zij ontdekte dat haar opa als driejarig kind van contractarbeiders uit India in Suriname aankwam. En hoe hij zich onder de hoede van de EBG ontwikkelde tot de prijswinnende hoofdteleur van het grootste warenhuis Kersten. Wendy beschreef hoe zij haar ontdekkingstocht begon met het boek 'Sranan Famiri' als reisgids en uitkwam bij de bronnen van AlleSurinamers.org, met als resultaat 'Het verhaal van Jacob & Cora', een kleurrijk familieboek.

Lunch en cultureel intermezzo

Er gebeurde nogal wat tijdens de lunch. Iedereen kon genieten van heerlijke Surinaamse broodjes pom en bakkeljauw en warme maaltijden, zoals Javaanse bami en nasi. Ook de Surinaamse koeken ontbraken niet. Sommige bezoekers kochten ook maaltijden en lekkernijen om mee te nemen naar huis.

Peter Geerlings

Roline Redmond

Huub van Helvoort

Wonny Stuger

Wendy ontvangt boeket van Cornelly Spier

>>

Heerlijke Surinaamse gerechten

Het was een drukte van belang bij de alom bekende boekenstands 'Buku' van Carl Haarnack en 'Eldorado' van Frank Consen. Er waren aquarellen en boeken te koop, waaronder 'EBG-catalogen' en recent verschenen boeken over familiegeschiedenissen.

Gezellige drukte tijdens de lunchpauze

In en na de lunchpauze ontving elke aanwezige donateur een exemplaar van de speciale Lustrumuitgave. In deze fraaie publicatie staan we stil bij de bijzondere geschiedenis die de stichting de afgelopen twintig jaar heeft doorlopen. Het ontstaan van de stichting, de uitgevoerde activiteiten door de jaren heen en de bereikte resultaten zijn beschreven. Bijzondere aandacht is er voor de ere-donateurs, zowel degenen die in voorgaande jaren een oorkonde hebben ontvangen, als degenen die in 2022 aan de beurt waren. In het laatste hoofdstuk wordt een indruk gegeven van ontwikkelingen en plannen die in het verschiet

liggen. In de bijlagen zijn uitgebreide overzichten opgenomen van uitgevoerde activiteiten, bestuurs-, redactie- en werkgroepleden, de ontwikkeling van het aantal donateurs en de onderwerpen en sprekers op de vele (mini-) Konmakandra's, zowel in Nederland als in Suriname. Een aantal donateurs heeft de uitgave verluchtigd met anekdotes en persoonlijke herinneringen. En natuurlijk bevat het de zes familie verhalen van de sprekers op deze Konmakandra.

De donateurs die niet aanwezig waren kregen de Lustrumuitgave na de Konmakandra thuis toegestuurd, tezamen met Wi Rutu 22.2.

Niet-donateurs kunnen hem in de webwinkel op surinaamsegenealogie.nl kopen.

De door Erwin Oehlers professioneel opgezette foto-expositie kon worden bezocht. Naast overzichten van de SSG-activiteiten in de afgelopen twintig jaar waren er diverse stambomen te zien van de sprekers die in de ochtend hun familie verhaal hadden gepresenteerd.

De foto-expositie

Donateur Peggy Brader en actieve vrijwilliger Paul van Aken spotten tijdens de lunch een aantal bezoekers voor een spontaan interview. De video-opnames zijn voor donateurs te bekijken en te beluisteren via surinaamsegenealogie.nl.

In de Grote Zaal verzorgde Ronald Snijders een spetterend fluitoptreden, waarin woede en verdriet

elkaar afwisselden. Hiermee herdacht hij zijn voorouder Magdalena Francina Klarenhorst, die als slaafgemaakte was geboren op plantage Zeldenrust en Welgelegen aan de Cotticrivier in Suriname. Bij een aantal nummers werd Ronald begeleid door de gitarist Robby Alberga.

Optreden Ronald Snijders met Robby Alberga

Workshops 'bouwstenen voor eigen familieverhaal'

En daarna was het tijd voor kennisoverdracht. Onderzoek naar familiegeschiedenis kan verschillende vormen aannemen. Het kan gebaseerd zijn op persoonlijke herinneringen en mondelinge overlevering, op geschreven bronnen als familiedocumenten en archieven en/of gebruik maken van de mogelijkheden van DNA-onderzoek. De resultaten kunnen ook erg verschillen: soms gaat het verhaal alleen over de direct voorgaande generaties, soms kan ook de geschiedenis van veel verder terug in de tijd geleefd hebbende voorouders worden opgetekend. Het maakt hierbij uit tot welke Surinaamse bevolkingscategorie de voorouder behoort in wie men is geïnteresseerd. Continent van herkomst, klasse en status in de Surinaamse samenleving bepalen kwaliteit en kwantiteit van met name de beschikbare schriftelijke bronnen. In twee workshops, waarvan de bezoekers er één konden kiezen, werden bouwstenen voor het eigen familieverhaal aangereikt.

Workshop 1: Sila Groeliker: Eerste stappen in uw familieonderzoek

Sila gaf deze workshop voor mensen (jong en oud) die net begonnen waren met familieonderzoek of nog nooit onderzoek hadden gedaan en geïnteresseerd waren om er meer van te weten. Sila gaf aan dat er drie soorten bronnen zijn waaruit iedere genealoog kan putten: 1. familie verhalen en familiedocumenten, 2. archieven en andere geschreven bronnen (op papier en online) en 3. DNA-onderzoek. De kracht zit hem in het combineren van deze bronnen.

Workshop o.l.v. Sila Groeliker

Het interviewen van de oudste personen in de familie is altijd een goed beginpunt. Deze personen kunnen informatie over het verleden en vroegere familieleden geven waarover jongere familieleden vaak niet meer beschikken. Vraag zoveel mogelijk en vraag breed: naar namen, woonplaatsen, manier van leven etc. Vraag ook of er familiedocumenten zijn. Voorbeelden hiervan zijn trouwboekjes, dagboeken, brieven en foto's. Met deze informatie kan men beginnen met het onderzoek, maar deze zal vaak later ook nuttig blijken. In het trouwboekje van Sila's familie staat dat haar grootvader op zijn 46ste erkend is door zijn moeder. Dat mag vreemd lijken, maar in dat jaar ging hij op reis en had hij een reisdocument nodig. Veel mensen die niet door de ouders waren erkend, hadden toen formeel geen nationaliteit, hadden daardoor geen paspoort en konden dus niet naar het buitenland.

>>

Hierna kan men verder gaan met zoeken in archieven, Surinaamse kranten (via delpher.nl), etc. In de Volkstelling Suriname 1921 kunnen oudere mensen hun ouders of grootouders vinden en jongere mensen hun grootouders of overgrootouders. Hier vindt u geboortedata, verwantschapsrelaties en welke mensen met elkaar samenwoonden. Let wel op: bij verwantschap staat soms 'niet verwant', terwijl de mensen wel verwant waren, maar niet getrouwd of erkend. Met de geboortedata kunt u in de Burgerlijke Stand verder zoeken.

Hierna hangt het van de etniciteit van de voorouders af hoe men verder gaat. Men kan zoeken in de emancipatieregisters van 1863 of in de immigratieregisters van contractarbeiders (Chinese, Javaanse, Hindoestaanse en West-Indische). Van Inheemse bewoners en Marrons is veel minder gedocumenteerd en zal de nadruk komen te liggen bij familie verhalen. Verder zoeken naar tot slaaf gemaakte voorouders brengt de onderzoeker naar de manumissieregisters 1832-1863 en de slavenregisters 1830-1863. Al deze bronnen en bronnen voor meer gevorderden zijn te vinden via AlleSurinamers.org.

Wanneer men niet verder komt, omdat gegevens ontbreken, kan men proberen de gaten in de stamboom op te vullen met behulp van DNA-onderzoek. Hierbij geldt, laat de oudste generatie het eerste testen!! Bij DNA-onderzoek krijgt men informatie over zijn/haar etniciteit en 'matches'. De etnische informatie wordt ingeschat en moet niet al te letterlijk worden genomen. De matches zijn een belangrijke bron voor genealogisch onderzoek. Matches zijn mensen met wie men in meer of mindere mate DNA deelt en met wie men dus een gezamenlijke voorouder deelt. Hoeveel DNA men deelt wordt uitgedrukt in centimorgans (CM). Hoe meer CM hoe dichterbij de relatie. Met het schema van The shared cM project (zie dnainter.com) kan men de relatie inschatten. Als zowel 'de match' als uzelf al een eigen stamboom heeft gemaakt, kunt

u misschien die onbekende gemeenschappelijke voorouder op het spoor komen. Bij Sila is dit al een paar keer gelukt.

Inmiddels heeft Sila op 19 november 2022 ook een online vragenuur over DNA-onderzoek gehouden. Voor donateurs is dit terug te zien op surinaamsegenealogie.nl.

Workshop 2: Jean Jacques Vrij: Handreikingen voor uw verdere onderzoek

Deze workshop was bedoeld voor meer ervaren familieonderzoekers, die de eerste stappen al eerder hadden gezet. Jean Jacques gaf zijn workshop de ondertitel 'dieken in archieven naar materiaal voor een familie verhaal.' Familiegeschiedenissen kunnen erg van elkaar verschillen, zeker in Suriname met zijn geschiedenis van migratie en slavernij. Zelfs slavernij had niet voor iedereen dezelfde implicaties (denk alleen maar aan het verschil tussen stads- en plantageslavernij) en duurde ook niet in iedere familielijn even lang. Het geven van algemene handreikingen is dan ook eigenlijk onmogelijk. Daarom koos Jean Jacques ervoor om enkele bronnen voor het voetlicht te halen die hemzelf informatie hadden opgeleverd omtrent drie van zijn Afro-Surinaamse voormoeders: Constantie van Nepveu, Maria Diepenbroek en Frederika. De eerste twee zijn beiden gemanumiteerd, in respectievelijk 1773 en 1836, de laatste is in de 19e eeuw in slavernij overleden op plantage Nieuw Clarenbeek. Tussendoor kwamen vragen uit het publiek aan bod.

In het geval van Constantie van Nepveu (ca. 1745-1797) waren het in de eerste plaats testamenten van familieleden (m.n. van de partner van haar dochter, van haar zoon en van een nichtje) en van haar gewezen eigenaar (Jan Nepveu), die het mogelijk maakten haar eerst te identificeren en vervolgens haar achtergrond in te kleuren. Een ander type bronnen maakte het mogelijk haar woonadres te lokaliseren: overzichten van getaxeerde huurwaarde van huizen, kassaboeken van het belastingkantoor van de Gemene Weide en het

door Philip Dikland gescande archief van de Dienst der Domeinen. Bronnen die meer inzicht geven in hoe mensen in het leven van alledag met elkaar omgingen, zijn te vinden in de series 'processtukken criminele zaken' en 'rol van fiscaalszaken' in het archief van het Hof van Politie. Zo lezen we daar hoe Constantie's zoon, timmerbaas van beroep, in 1798 door een dolgedraaide opdrachtgever wordt uitgescholden voor 'blixemse mulat'.

Workshop o.l.v. Jean Jacques Vrij

Maria Diepenbroek werd in een veel latere periode gemanumitteerd dan Constantie en dit betekent dat het rekest om brieven van manumissie voor haar in een ander archief gezocht moet worden: niet in het archief van het Hof van Politie maar in het archief van het Gouvernement-Generaal der West-Indische Bezittingen. In een korte tussenliggende periode (1828-1832) zijn manumissiereksten in het archief van de Hoge Raad van Suriname opgeborgen. Jean Jacques legde uit hoe men op basis van de naam van de indiener van het verzoekschrift via achtereenvolgens indices en agenda's bij het rekest zelf, in de serie 'ingekomen stukken', komt. Voor nadere informatie over al deze

bronnen wordt verwezen naar AlleSurinamers.org. In de serie 'ingekomen stukken' zijn overigens ook veel andersoortige stukken te vinden. Van de hand van Maria Diepenbroek bijvoorbeeld rekestten om inschrijving in het burgerregister (met bijvoeging van een verklaring van goed gedrag door enkele bekenden) en om toekenning van een stuk land aan de rand van Paramaribo.

Het leven van Frederika is nog grotendeels een gesloten boek. Ook haar dochter Charlotte overleed in slavernij. Schaarse gegevens over beiden zijn aangetroffen in stukken betreffende de manumissie en het huwelijk van de zoon van Charlotte (betovergrootvader van Jean Jacques) in het slavenregister van Nieuw Clarenbeek en in de door Lamur & Boldewijn uitgegeven registers van EBG-zendingspost Charlottenburg. Om meer te weten te komen kan worden geprobeerd in Surinaamse en Nederlandse particuliere archieven meer te achterhalen over Nieuw Clarenbeek. En ook kan het helpen om het bredere familienetwerk zoveel mogelijk in kaart te brengen. Frederika had meer kinderen en gegevens over hen kunnen waardevolle hints bevatten.

De door Sila en Jean Jacques tijdens de workshops gegeven concrete tips zullen de komende tijd overigens ook op AlleSurinamers.org gezet worden.

Middagpauze, afsluiting, borrel en muziek met Ed Rust

Na de tachtig minuten durende workshops zochten de bezoekers elkaar in de middagpauze op om lekker nog wat bij te praten over de familie verhalen, over het geleerde in de workshops en over andere wetenswaardigheden. De aanwezige donateurs haalden hun exemplaar van de Lustrumuitgave op. Enkele geïnteresseerde bezoekers schaften tegen betaling een exemplaar aan.

>>

Boekenstand Frank Consen

De werkgroepleden en hun bijdragen:

- Pieter Bol: bijdragen aan Lustrumuitgave
- Sila Groeliker: alles rond het aanmeldings- en registratieproces (samen met Erwin Oehlers)
- Erwin Oehlers: programmaboekje en foto-expositie
- Cornelly Spier: algehele coördinatie en eindredactie Lustrumuitgave (het laatste samen met Hans Meurs)
- Cleo Valies: alles rond de catering
- Jean Jacques Vrij: sprekersselectie en bijdragen aan Lustrumuitgave.

Boekenstand Carl Haarnack

De dag-vrijwilligers en hun bijdragen:

- Paul van Aken: interviews
- Peggy Brader: interviews
- Hans Geerlings: foto's
- Carina Klaren: ontvangst van bezoekers en vragenspel
- Bas Liesker: support foto-expositie en wegwijzer tijdens lunchpauze
- Jacqueline Louz: registratie van bezoekers
- Henk van der Mast: financiële handelingen en verkoop Lustrumuitgave
- Jeane Patrick: vragenspel
- Magda Terzol: ontvangst van bezoekers.

Men bezoekt de boekenstands om verder te neuzen in de boeken en een boek te kopen. Ook de foto-expositie werd goed bezocht. Maar, gezien het geringe aantal ingeleverde antwoorden, wilde men de tijd die het kostte om de vragen van het vragenspel te beantwoorden liever gebruiken om gezellig met elkaar van gedachten te wisselen.

Het dagprogramma werd formeel afgesloten in de Grote Zaal. Voorzitter Hans Meurs bedankte de sprekers, workshopleiders, muzikanten, werkgroepleden en dag-vrijwilligers, die met hun bijdragen de Konmakandra tot een onvergetelijke dag hebben gemaakt.

Verder bedankte Hans diegenen die zich tijdens de Konmakandra hebben aangemeld als nieuwe donateur. Tijdens en na de Konmakandra hebben zich maar liefst vijftien bezoekers aangemeld als donateur van de SSG vanaf 2023.

Tot slot wees Hans erop dat de stichting 'van, voor en door de donateurs' is en riep hij donateurs op om zich als vrijwilliger aan te melden om de activiteiten van de SSG te ondersteunen. Hij sloot de Konmakandra formeel af en kondigde het optreden van Ed Rust en de borrel aan.

Ed Rust, de Surinaamse musicus die in 2021 ook heeft meegedaan aan de Voice Senior, verraste de bezoekers met toepasselijke soulmuziek, maar ook

met liedjes die bekend zijn bij de jongeren. Op een gegeven moment begon een koppel spontaan te dansen op de muziek van Ed, hetgeen een dame als een uitnodiging zag om al dansend het podium te beklimmen en samen met Ed een typisch Soul-Surinaams dansje uit te voeren. De andere bezoekers vonden dit het startsein om bij de volgende nummers het podium op te gaan en gezellig met elkaar te dansen. Men genoot!

De smaakmaker van de middag: Ed Rust

Onder het nuttigen van de door de SSG aangeboden pasteitjes, loempia's, gemberbier en orgeade werd tot 18.00 uur nagepraat over het succes van en het geleerde op de Konmakandra.

Enkele reacties na afloop

'Mijn complimenten over het verloop en de organisatie van de Konmakandra.'

'Het was een leerzame, gezellige en verbindende dag, waar ik met plezier aan terugdenk.'

'Het was een zeer geslaagde Konmakandra. Mooie verhalen en mooie muziek van zowel Ronald Snijders als Ed Rust maakten het compleet en feestelijk.'

'Ik zag vooral blije gezichten om elkaar na zo lange tijd weer te mogen zien, er was voldoende gelegenheid voor informele gesprekken.'

Tot slot

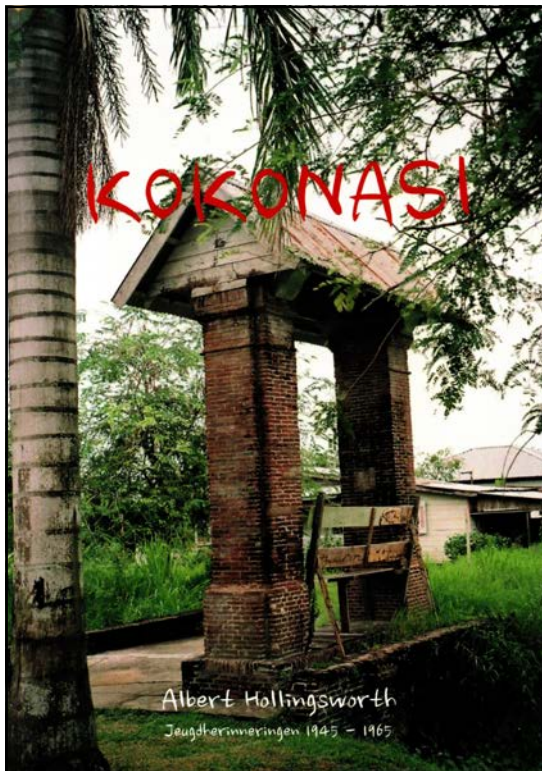
Het programmaboekje, de foto-expositie, de interview-opnamen en de foto's van de Konmakandra vindt u terug op surinaamsegenealogie.nl (nadat u bent ingelogd als donateur). Ideeën van donateurs over mogelijke thema's voor volgende Konmakandra's zijn van harte welkom.

Kokonasi

Jeugdherinneringen 1945-1965

door Albert Hollingsworth

*Uitgave in eigen beheer, Zaandam, 2022,
93 pagina's. Inlichtingen bij: hollydrolly@upcmail.nl.
Het boek is bij hem te koop voor € 15 plus
verzendkosten (op dit moment € 4,04).*

De eerste naam is ontleend aan de plantage Tourtonne – in de 18de eeuw genoemd naar de eigenaar, Jean André Tourton. Deze was in 1749 lid van het Hof van Politie, en stierf in 1759 op zijn plantage.

In het hoekhuis op de hoek van de Gravenstraat (nu H. Arronstraat) en de – toenmalige loop van de – Tourtonnelaan woonde in 1762 Jacques Caucanas, afstammeling van 'n Franse refugee. Hij werd in 1783 gekozen tot Raad van Civiele Justitie en naar hem kreeg later de weg en de plantage onder de bevolking de bijnaam Kaukanassi, later Kokonasi.

Voor Albert Hollingsworth (de naam stamt volgens de auteur uit Barbados) staat Kokonasi voor de buurt in de omgeving van de Tourtonnelaan, waar hij van zijn 4de tot en met 23ste jaar opgroeide. Zijn boek is feitelijk een verzameling korte verhalen, waarin hij zijn herinneringen aan die tijd heeft opgeschreven. Het bevat een groot aantal anekdote's, waarin bovendien nog eens een groot aantal mensen met naam en bijnaam optreden. De auteur heeft een bijzonder goed geheugen voor details, namen, gebeurtenissen en levensomstandigheden. Hij schrijft ze allemaal op in een vlotte stijl, verluchtigd met tal van illustraties in kleur, die bij velen een gevoel van herkenning zullen oproepen.

Helemaal in het begin van zijn boek geeft de auteur een compacte toelichting op de namen Tourtonnelaan en Kokonasi:

Een voorbeeld van een verhaal in het boek is het bezoek dat hij vaak na zondagschool samen met zijn broer en zus bracht aan 'Oma Betje', die woonde in het Gerardus Majella tehuis van de

soeurs aan de Gravenstraat: *Het waren een soort kamertjes naast elkaar. In één van die kamers woonde Oma Betje, lang, slank, grijs lang haar en brildragend. Ze moet tussen 80 en 90 jaar oud geweest zijn. Eén van haar benen was tot aan de heup geamputeerd. Zij gebruikte een tafelpoot als prothese. Ze stopte er een lapje stof in en vervolgens stapte ze erin en ze liep zowaar door de kamer. Ze was erg gelovig en bad vaak, steunend op haar gezonde knie. Ze liet de eelt op haar knie zien, van het vele knielend bidden, zei ze dan. We kregen altijd een sneetje wit brood, gesmeerd met boter.* Albert weet niet hoe zijn moeder haar heeft leren kennen en of ze familie was. Hij vraagt lezers die meer over Oma Betje weten contact met hem op te nemen (zie mailadres hierboven).

Alberts schoolcarrière in Suriname verliep via de Zunderschool, de Beatrixschool, de Sypesteyschool, de Graaf von Zinzendorfschool en de AMS. Van behoorlijk veel medeleerlingen en leerkrachten op deze scholen weet hij de namen nog. Tot 1965 woonde Albert in het ouderlijk huis halverwege de Tourtonnelaan. Toen vertrok hij naar Nederland, waar hij tot 2005 eerst bij de gemeente Amsterdam en daarna in het onderwijs heeft gewerkt. In 2005 ging hij met de VUT. Het ouderlijk huis is nog steeds in bezit van de familie.

Ikzelf ben in de periode 1955-1968 opgegroeid aan de Gravenstraat, vlakbij de buurt die mijn oma overigens Konasi noemde. Veel van de door Albert Hollingsworth genoemde personen heb ik gekend, wel in een iets latere levensfase dan in het boek

beschreven. Sommige door mij toen niet begrepen onderlinge verbanden vallen na het lezen van het boek op zijn plaats. Wat het boek echter vooral oproept is de sfeer die voor mij verbonden is aan opgroeien in dat deel van Paramaribo in die tijd. Het gewone dagelijkse leven, maar ook de avonturen en andere bijzondere gebeurtenissen. De grappen en grollen die mensen uithaalden. De rol van familie, vrienden, kerk en school. De spanningen om rond te komen, maar ook om je verder te ontwikkelen. Kortom: lief en leed in vele vormen. Een aanrader voor iedereen met belangstelling voor het leven in deze buurt direct na de Tweede Wereldoorlog.

Nieuwe literatuur en digitale bronnen voor u gesignaleerd

De redactie

Bijgaand een overzicht van nieuwe publicaties op papier en digitale ontsluitingen via het internet die ons onder andere via ons netwerk aangereikt zijn. Tevens zijn geraadpleegd: diverse bibliotheken en de actuele fondsenlijsten van uitgevers die regelmatig Surinaamse literatuur laten verschijnen.

Nieuwe literatuur

Captain, Esther, Gert Oostindie & Valika Smeulders (Redactie), 2022

Het koloniale en slavernijverleden van Hofstad Den Haag. Uitgever: Boom Uitgevers, Amsterdam. 353p.

Ferrier, Deryck, 2022

In de ban van de bosgeest. Ontmoetingen in de Surinaamse jungle. Herziene uitgave 2022. Uitgever: Walburg Pers, Zutphen. 239p.

Haakmat, André, 2022

Corruptie en corruptiebestrijding in Suriname. Proefschrift Open Universiteit Heerlen. Uitgever: www.wolfpublishers.eu.

Hira, Sandew & Tanya Sitaram, 2022

De Calcuttabrieven. Populaire uitgave. Toelichting en namenindex op het project 'De Calcutta Brieven', waarin briefwisselingen tussen India en Suriname uit het archief van de Agent-Generaal voor de Immigratie in Suriname ontsloten worden. Uitgever: Amrit Den Haag. 519p.

Hollingsworth, Albert, 2022

Kokonasi. Jeurderinneringen 1945-1965. Uitgave in eigen beheer, inlichtingen bij: hollydrolly@upcmail.nl. 93p.

Kouwenhoven, Arlette, 2021

Van Elburg tot Dëshima, Zeshonderd jaar familie Feith, Uitgever: LM Publishers, Edam. 240p.

Kromopawiro, Reinier, 2022

Simbah. Geschiedenis van de Javanen van Suriname. De grote zoektocht van de dorpsjongen naar plantages waar Javaanse contractarbeiders werden tewerkgesteld. Uitgever: BanyuMili Uitgeverij, Capelle aan den IJssel, 443p.

Lamur, Humphrey E., 2022

De kerstening van de slaven van de Surinaamse plantage Vossenburg 1847-1878. Tweede druk in eigen beheer en beperkte oplage van een in 1985 door de vakgroep Culturele Antropologie en Niet-westerse Sociologie, Algemeen Antropologisch Sociologisch Centrum, uitgegeven publicatie. Te koop bij <https://bukubooks.wordpress.com>. 54p.

La Rose, Marcel, 2022

Piet Bolwerk. Hoeder van cultuurhistorie op twee continenten. Uitgever: LaRose Urban Projects, Amsterdam. 168p.

Makdoembaks, Nizaar, 2022

Lachmon en Hindostaanse godfathers in Suriname. Kantraki's van kasplantjes tot invloedrijke politici. Volledige boek is gratis te downloaden van: <https://aprilmoorden.nl>. Uitgever: De Woordenwinkel. 612p.

Meilink, John, 2022

In Barbarije, Uitgever: LM Publishers, Edam. 448p.

Mörzer Bruyns, Willem, 2022

Het goud in mijn beurs in plaats van op de rok. De 'Herinneringen' van koopvaardijkapitein Cornelis Abrahamsz jr. (1802-1879). O.a. over belevenissen in Suriname. Uitgever: Walburg Pers, Zutphen. 528p.

Negron, Ramona & Jessica den Oudsten, 2022

De grootste slavenhandelaren van Amsterdam. Over Jochem Matthijs en Coenraad Smitt. Uitgever: Walburg Pers, Zutphen. 264p.

Nimako, dr. Kwame, dr. Mano Delea & drs. Mitchel Esjajas, november 2020

Waarom vrijheid niet kon wachten. Het parlementair debat rondom de afschaffing van de slavernij. Uitgever: Ninsee. Het rapport is op 7 november 2022 aan de voorzitter van de Tweede Kamer aangeboden. Het kan worden gedownload op www.ninsee.nl.

Ombre, Ellen, 2022

Last. Over Negerschap en Jodendom. Uitgever: Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam. 272p.

Seppen-De Wekker, Mevrouw H., 2022

Wat de Surinaamsche pot schaft. Een aantal volledige maaltijden van Surinaamse voedingsmiddelen. Fascimile uitgave van een in 1939 door het Comité der Tentoonstelling 'De Surinaamse Voeding' uitgegeven publicatie. Met een toelichting van Diana Dubois. Uitgever: Uitgeverij Dubois, Rotterdam. 10+33p.

Sitaram, Tanya S.V., 2022

Hindostaanse contractarbeidsters. Een impressie van hun leven tijdens de contracttijd in Suriname 1873-1921. Uitgever: Nationale Stichting Hindostaanse Immigratie, Paramaribo. 201p.

Steward-Schubert, Jane, Ella Broek & Michelle Piergoelam, 2022

Goma Weri. Beleving en techniek van Afro-Surinaamse klederdracht. Uitgever: LM Publisher, Edam. 240p.

Van van de Vijver, Dwight, 2022

Doni en de kracht van de blauwe veer. Kinderboek. Uitgeverij: Querido, Amsterdam.

Nieuwe digitale bronnen

In dit onderdeel kunnen ook digitale bronnen aan de orde komen, die al langer bestaan, maar die het verdienen (eventueel opnieuw) onder de aandacht van de lezers van Wi Rutu gebracht te worden, bijvoorbeeld omdat er belangrijke toevoegingen op een website zijn geplaatst.

<https://www.nationaalarchief.sr>

Op 5 januari 2023 is de nieuwe website van het Nationaal Archief Suriname gelanceerd. Het is een 'soft launch', dat wil zeggen dat voorlopig alleen de scans van een beperkt aantal archieven erop zijn geplaatst. De scans van de overige archieven zullen de komende tijd geleidelijk worden toegevoegd.

Gelukkig is een deel van de Surinaamse Burgerlijke Stand wel al online beschikbaar: geboorten Paramaribo 1828 t/m 1921
erkenningen Paramaribo 1916 t/m 1921
huwelijken Paramaribo 1801 t/m 1921
huwelijken Districten 1860 t/m 1921
overlijden Paramaribo 1858 t/m 1921
overlijden Districten 1845 t/m 1921.

De directe link naar de scans van deze akten is: <https://nationaalarchief.sr/onderzoeken/archives/details/SR-NA-2.10.61/path/5.3>

De nu nog ontbrekende openbare akten (op dit moment de geboorte- en erkenningsakten van 1922, de huwelijksakten van 1922 t/m 1947 en

>>

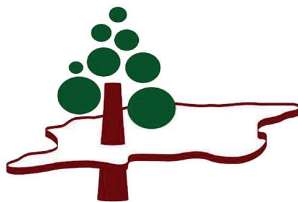
de overlijdensakten van 1922 t/m 1972) en de ontbrekende of onleesbare akten in bovengenoemde reeksen zullen de komende tijd ook geleidelijk worden toegevoegd. Dat geldt ook voor de gereed gekomen delen van de database/index van de Burgerlijke Stand die via het project Historische Database Suriname Curaçao door vrijwilligers wordt gemaakt.

<https://sharedceteries.net/nl>

Onder het tabblad Suriname overzichten, artikelen, kaarten en foto's van alle hedendaagse en vroegere Surinaamse begraafplaatsen. Er wordt regelmatig nieuwe informatie geplaatst.

<https://www.jodensavanne.org>

De in 2021 vernieuwde website van de Stichting Jodensavanne.

WI RUTU IS EEN UITGAVE VAN DE STICHTING VOOR SURINAAMSE GENEALOGIE